

Arkhaia Anatolika

e-ISSN: 2651-4664

arkhaiaanatolika.org
Arkhaia Anatolika 7 (2024) 47-90
DOI: 10.32949/Arkhaia.2024.65

Araştırma Makalesi

Sinop Müzesi'nden Bir Grup Roma Amphorası Üzerinden MÖ 1. Yüzyıl - MS 7. Yüzyıl Arası Karadeniz Ticaretine Genel Bir Bakış

Billur TEKKÖK-KARAÖZ*

Babür Mehmet AKARSU**

Deniz TAMER***

Ebru TAMER****

Öz

* Prof. Dr. Billur Tekkök Karaöz, Başkent Üniversitesi, Güzel Sanatlar, Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, SBE Sanat Tarihi ve Müzecilik Ana Bilim Dalı, Ankara/Türkiye.
E-Mail: tekkok@baskent.edu.tr
Orcid id: 0000-0001-8943-0215

** Dr. Öğr. Üyesi Babür Mehmet Akarsu, Sinop Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Sinop/Türkiye.
E-mail: baburakarsu@sinop.edu.tr
Orcid id: 0000-0003-0004-8963

*** Dr. Deniz Tamer, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara/Türkiye.
E-Mail: deniztamerr09@gmail.com
Orcid id: 0000-0002-4962-264X

**** Ebru TAMER, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı, Konya/Türkiye.
E-mail: ekirkanli@gmail.com
Orcid id: 0000-0002-6501-1515

Sorumlu Yazar: Prof. Dr. Billur Tekkök Karaöz, Başkent Üniversitesi, Güzel Sanatlar, Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, Ankara/Türkiye.
E-Mail: tekkok@baskent.edu.tr.

Geliş Tarihi: 25.03.2024
Kabul Tarihi: 24.08.2024
Online Yayın Tarihi: 14.10.2024

Makale Künyesi: Tekkök Karaöz, B. B.M. Akarsu, D. Tamer ve E. Tamer 2024. "Sinop Müzesi'nden Bir Grup Roma Amphorası Üzerinden MÖ 1. Yüzyıl - MS 7. Yüzyıl Arası Karadeniz Ticaretine Genel Bir Bakış." *Arkhaia Anatolika* 7: 47-90. <https://doi.org/10.32949/Arkhaia.2024.65>

Çıkar Çatışması Beyanı: Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Yazarların Katkı Oranları Beyanı: Yazarlar, çalışmanın tasarlanması; veri toplanması; veri analizi; makalenin yazımı; makalenin gönderimi ve revizyonu aşmalarında %25 oranında katkı sunmuşlardır.

Telif Hakkı & Lisans: Yazarlar yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası (CC BY-NC 4.0) olarak lisanslıdır.

* Dergide yayınlanan makalelerin bilimsel ve hukuki sorumluluğu tamamen yazar(lar)ına aittir.

Bu makale Sinop Müzesi'nde bulunan Roma İmparatorluk Dönemi'ne ait ithal amphoraların tipolojik çalışması ile Karadeniz Bölgesi'ndeki ticari hareketin amphora dağılımı üzerinden değerlendirilmesini amaçlamaktadır. Denizden ya da temel sondaj kazılarında bulunmuş olup Sinop Müzesi'ne satın alma yoluyla kazandırılan Roma Dönemi'ne ait 35 adet ithal ticari amphora, Karadeniz kıyılarının ticari potansiyelinin ve bu potansiyelin kronolojik açıdan öneminin göstergesidir. Karadeniz kıyılarının antik dönemdeki ticari hareketliliğinin ve deniz ticaret rotasının, makale kapsamında incelenen amphora buluntuları yoluyla izlenebilmesi oldukça önemlidir. Türkiye müzelerinde yer alan amphoraların bilim dünyasına sunulması, bölgelerin ekonomik tarihi açısından oldukça önem taşımaktadır. Bilimsel kazılar dışında bulunmuş olan bu eserler Akdeniz-Karadeniz-Ege-Doğu Akdeniz ticareti bağlamında Anadolu Yarımadası'nın rolünü değerlendirmek açısından oldukça önemlidir. Çalışma kapsamında Brindisi, Sicilya Boru Tipi (Scilian Tubular), Dressel 1, Lamboglia II, Havuç Formlu, Dressel 2-4, Geç Rhodos, Dressel 24 similis, Kapitän II, Zemer 41, Augst 46, Geç Roma 1 (LRA 1), Geç Roma 2 (LRA 2) ve Geç Roma 4 (LRA 4) amphoraları incelenmiştir. Roma İmparatorluk sınırlarının Levant Bölgesi'ne ulaşması ile birlikte Doğu Akdeniz dünyasında görülen değişimin Karadeniz Bölgesi'ne de yansması, Akdeniz Bölgesi ile olan sıkı ticari bağların bir sonucudur. Ayrıca Roma hâkimiyetiyle birlikte birçok yeni şehrin ve var olan şehirlerde ise sivil ya da askeri koloninin kurulması, Roma amphora tiplerinin Karadeniz'de görülmesiyle yakından ilişkilidir. Antik Sinope'nin MÖ 8. yüzyıldan itibaren aktif bir deniz rotası üzerinde yer aldığı bilinmektedir. Makale kapsamında değerlendirilen amphoralar ile kentten Roma İmparatorluk Dönemi'nde de bu önemini devam ettirdiği görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Karadeniz, Roma Dönemi, Ticaret, Amphora, Sinop Müzesi.

Arkhaia Anatolika

e-ISSN: 2651-4664

arkhaiaanatolika.org
Arkhaia Anatolika 7 (2024) 47-90
DOI: 10.32949/Arkhaia.2024.65

Research Article

A General Overview of the Black Sea Trade between the 1st Century BC and the 7th Century AD through a Group of Roman Amphoras from the Sinop Museum

Billur TEKKÖK-KARAÖZ*

Babür Mehmet AKARSU**

Deniz TAMER***

Ebru TAMER****

* Prof. Dr. Billur Tekkök Karaöz, Başkent University, Faculty of Fine Arts, Design and Architecture, ISS, Department of Art History and Museology, Ankara/Türkiye.
E-mail: tekkok@baskent.edu.tr
Orcid id: 0000-0001-8943-0215

** Assist. Prof. Dr. Babür Mehmet Akarsu, Sinop University, Faculty of Arts and Sciences, Department of Archaeology, Sinop/Türkiye.
E-mail: baburakarsu@sinop.edu.tr
Orcid id: 0000-0003-0004-8963

*** Dr. Deniz Tamer, Ministry of Culture and Tourism, Ankara/Türkiye.
E-Mail: deniztamerr09@gmail.com
Orcid id: 0000-0002-4962-264X

**** Ebru TAMER, Selçuk University, Institute of Social Sciences, Department of Classical Archaeology, Konya/Türkiye.
E-mail: ekirkanli@gmail.com
Orcid id: 0000-0002-6501-1515

Corresponding Author: Prof. Dr. Billur Tekkök Karaöz, Başkent University, Faculty of Fine Arts, Design and Architecture, Ankara/Türkiye.
E-mail: tekkok@baskent.edu.tr.

Received Date: 25.03.2024
Acceptance Date: 24.08.2024
Online Publication Date: 14.10.2024

Citation: Tekkök Karaöz, B. B.M. Akarsu, D. Tamer ve E. Tamer 2024. "A General Overview of the Black Sea Trade between the 1st Century BC and the 7th Century AD through a Group of Roman Amphoras from the Sinop Museum." *Arkhaia Anatolika* 7: 47-90.
<https://doi.org/10.32949/Arkhaia.2024.65>

Conflicts of Interest: No conflict of interest has been declared.

Author Contribution: The authors, designing the study; data collection; data analysis; writing the article; contributed to the submission and revision of the article (BTK 25%, BMA 25%, DT 25% and ET 25%).

Copyright & License: Authors retain copyright of their work and their articles are licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0).

• The scientific and legal propriety of the articles published in the journal belongs exclusively to the author(s).

Abstract

This article aims to evaluate the commercial interaction of the Black Sea region through the distribution of amphorae by typological study of imported amphoras dating back to the Roman imperial period. The 35 imported commercial amphorae from the Roman period, recovered from the sea or foundation excavations and purchased by the Sinop Museum, are indicators of the commercial potential of the Black Sea coast and the chronological importance of this potential. It is very important to trace the commercial activity and maritime trade routes of the Black Sea coast in the ancient period through the amphora finds examined in this article. Publication of the amphorae in Turkish museums is essential to represent economic history of the regions. These artifacts were found sporadic not via scientific excavations, they are still important in terms of evaluating the role of the Anatolian Peninsula in the Mediterranean-Black Sea-Aegean-Eastern Mediterranean trade. In this study, Brindisi, Sicilian Tubular, Dressel 1, Lamboglia II, Carrot Formed, DR 2-4, Late Rhodian, DR 24 similis, Kapitän II, Zemer 41, Augst 46, LRA 1, LRA 2 and LRA 4 amphorae were examined. With the borders of the Roman Empire reaching the Levant, the change taking place in the Eastern Mediterranean was also reflected in the Black Sea Region. The close commercial ties of the Black Sea Basin with the Mediterranean Region, the establishment of many new cities, especially after the Black Sea came under Roman rule, and the establishment of civil or military colonies in existing cities are closely related to the imports during the Roman period. Ancient Sinope is known to have been located on an active maritime route since the 8th century BC. The amphorae analyzed in this article show that the city maintained its importance during the Roman imperial period.

Keywords: Black Sea, Roman period, trade, amphorae, Sinop Museum.

Giriş

Antik Çağ'da Sinope'nin doğu sınırını Halys (Kızılırmak), güney sınırını Olgassys (İlgaz) dağları oluştururken batı sınırı ise tam bilinmemektedir¹ (fig. 1). İçlerinde Sinope'nin de yer aldığı ve birbirlerine kıyı şeridini takip eden deniz yoluyla bağlanan güney Karadeniz kıyı yerleşimlerinin² belirlenmesinde, iç bölgelerle olan ticari ve askeri amaçlı yol güzergâhları belirleyici olmuştur³.

Miletoslular Karadeniz'de 90 kadar koloni kurmuştur⁴. MÖ 7. yüzyılın son çeyreğinde gerçekleşen ilk kolonizasyon hareketi, Apollonia Pontike, Histria, Olbia, Sinope ve Amisos'un kuruluşuyla sonuçlanmıştır⁵. Sinope'nin, Trapezus'taki maden yataklarının kullanılması için kurulmuş olduğu düşünülmektedir⁶. Kentin Alyattes ve Kroisos Dönemi'nde Lydia egemenliğinde olduğu, Kyros ile Pers hâkimiyetine geçtiği bilinmektedir⁷. Perikles Dönemi'nde kent bir Atina kolonisi haline gelmekle birlikte⁸ Pers hâkimiyeti devam etmiştir⁹. III. Aleksandros Dönemi'nde satrapların idaresinde kalan Sinope, daha sonra Eumenes, Antigonos, Lysimakhos ve Seleukos yönetimine geçmiştir¹⁰.

Figür 1: Sinope antik kenti ve çevresi (<https://imperium.ahlfeldt.se/>)

I. Pharnakes tarafından MÖ 183'te Pontos Krallığına dahil edilen Sinope, krallığın başkenti ve donanma üssü haline gelmiştir¹¹. III. Mithridates savaşları sırasında Lucullus, içlerinde Sinope'nin de¹² yer aldığı kıyı kentlerini Roma hâkimiyeti altına almıştır¹³.

¹ Strab. XII. 3. 11, 12 (C 546); Robinson 1906, 129, 130.

² Miller 1916, 10; Podossinov 2012, 203, 204; Bryer ve Winfield 1985, 18-20.

³ Yarımada özelliği ile doğal bir liman olan Sinope'den (Sinop) güneye inen ticaret yolu Amnias (Gök Nehri) Vadisi'ne ulaşır. Doğuya doğru sahilden en önemli ve yakın kent Paurae (Bafra)'dır, bk. Bryer ve Winfield 1985, 7, 11-12.

⁴ Plin. nat. V. 112; Işık 2001, 6.

⁵ Roebuck 1959, 121; Kolonilerin kuruluş tarihleri için bk. Hammond 1959, 655, 656.

⁶ Koçak 2006, 23; Kentin kuruluş tarihi için bk. Slattery 1987, 6; Roebuck 1959, 118-120. Kentin arkeolojik buluntular üzerinden tarihlendirilmesine ilişkin yorumlar için bk. Akurgal 1955, 15, 17; Akurgal 1956, 48; Akurgal ve Budde 1956, 4; Boysal 1958, 23-26; Görkay 2020, 350-353.

⁷ Hdt. I. 28, 75-86.

⁸ Plut. Per. 20; Robinson 1906, 143, 149; French 1990, 45; French 1991, 141-142; Kentteki Atina hakimiyetini gösteren arkeolojik verilerin değerlendirilmesi için bk. Görkay 2020, 363.

⁹ Robinson 1906, 245-246.

¹⁰ Diod. Bibl. XVIII. 3, 6, 36-39; XIX 44, 64-76; XX. 111.

¹¹ Strab. XII. 3. 11 (C 546); App. Mithr. 113; Magie 1950, 185; Ghița 2010, 109.

¹² Plut. Luc. XXIII. 3.

Pompeius ise Mithridates savaşları sonunda Pontos Krallığı topraklarında düzenlemeler (Lex Pompeia) yapmış¹⁴ ve Sinope'ye otonomi hakkı tanıyarak, Karadeniz ticaretinde yer almasını sağlamıştır¹⁵. Pompeius, Pontos Krallığı'nın Armenia ve Kolkhis dışında kalan kısmını Pontus Eyaleti yapmış ve MÖ 74'te Bithynia'nın da eklenmesiyle tek bir eyalet haline getirmiştir¹⁶. Ayrıca Pontus'un Romalılaşmasını sağlamak amacıyla Bithynia-Armenia ticaret yolu üzerinde yeni kentler kurmuştur¹⁷. Caesar ise Amisos ve Sinope'yi özgür kent statüsüne getirerek, ticaretin canlanması için Yunan ve Romalı tüccarların bölgeye gelmesini teşvik etmiş¹⁸ ve Sinope'de bir koloni (Colonia Iulia Felix Sinopensis) kurmuştur¹⁹. Caesar, Pompeius tarafından yapılan düzenlemeleri genel hatları ile değiştirmeden bırakmıştır²⁰. Bu uygulamalar Augustus tarafından da kabul edilmiş ve MS 1. ve 2. yüzyıl Roma yönetimine bir model olarak kalmıştır²¹. Augustus Dönemi'nde *principatus* sisteminin kurulmasıyla birlikte²², Sinope'nin içinde bulunduğu *Bithynia et Pontus* Eyaleti'nin valisi senato tarafından atanmıştır²³.

Traianus Dönemi'nde Bithynia-Pontus bir imparator eyaleti haline gelmiş²⁴, Antonius Pius tarafından tekrar senato eyaleti yapılmış, Marcus Aurelius ise eyaleti *legatus*ları aracılığı ile yöneterek imparator eyaleti haline getirmiştir²⁵. Traianus Dönemi'nde Sinope, Amisos ve Trapezos limanlarının geliştirilmesi²⁶, Hadrianus'un Trapezos'ta ikinci bir liman daha inşa ettirmesi²⁷, bölgenin jeopolitik ve stratejik değerini göstermektedir. MS 3. yüzyılda Karadeniz Bölgesi'ni kapsayan topraklar *Bithynia et Pontus* ve Galatia Cappadocia eyaleti arasında paylaşılmış, Sinope ise *Bithynia et Pontus* Eyalet sınırları içerisinde kalmıştır²⁸. Karadeniz'de kurulan Roma hâkimiyeti MS 276'da Karadeniz'in kuzeyinden gelen Maotidlerin birçok kentle birlikte Sinope'yi ele geçirmeleriyle kesintiye uğramıştır²⁹.

Diocletianus reformları kapsamında Sinope; Doğu *praefectliği*, Diocesis Pontica'nın Helenopontus Eyaleti içerisinde yer almıştır. MS 5. yüzyıl başında II. Theodosius reformları kapsamında Diocesis Pontica'nın *Vicarius*'u içinde Sinope'nin yer aldığı Paphlagonia eyaleti de olmak üzere toplam 11 eyaletin yönetimini almıştır³⁰.

¹³ Plut. *Luc.* XXXV. 5; Cass. Dio. XXXVI. 43. 2.

¹⁴ Olshausen 1980, 905-908 ; Mitford 1980, 1172.

¹⁵ Magie 1950, 369; Kallert-Marx 1995, 327.

¹⁶ Strab. XII. 3. 1 (C 541); XII. 3. 6 (C 543); Diod. *Bibl.* XL. 4; Oktan 2008, 52.

¹⁷ Plut. *Pomp.* XXXII. 11, 12; Bithynia'da Khalkedon'dan başlayarak sırasıyla Herakleia (Karadeniz Ereğlisi) ve Tieion kentlerini kateden ve Sinope'de (Sinop) son bulan kıyı yolu, Sinope'den sonra Euphrates (Fırat) *limes*lerine kadar uzanıyor ve daha çok askeri amaçlara hizmet ediyordu. Deniz yolu daha yaygın olarak kullanılmakla beraber Bithynia ile Pontos arasındaki kara iletişiminin sadece bu yol sayesinde sağlanabildiği anlaşılmaktadır. Doğu sınırındaki askeri hareketlilikler sebebiyle bu yol MS 1. yüzyıldan 4. yüzyıla kadar devamlı olarak onarım görmüştür, bk. Marek 2003, 58.

¹⁸ Magie 1950, 414.

¹⁹ Anadolu'da koloni hukukuna dayalı (*Lex Coloniae*) yerleşmeler C. Iulius Caesar zamanında kurulmuş ve Caesar, Gracchus'un veteran koloni modelini uygulamaya devam etmiştir, bk. Levick 1967, 4, 5; Miller 1916, 644; Magie 1950, 414, 460.

²⁰ Cass. Dio. 42. 48. 3; 42. 49. 1.

²¹ Macro 1980, 666.

²² Eyaletler, MÖ 27'de senato ve Augustus arasındaki uzlaşma sonucunda bir *senatus consultum* ile senato eyaletleri ve imparator eyaletleri olmak üzere iki gruba ayrılmıştır, bk. Strab. XVII. 3. 25 (C 840); Brunt 1984, 432; Millar 1966, 156; Akşit 1976, 50; Demircioğlu 1970, 450.

²³ Robinson 1906, 262; Sherk 1955, 403.

²⁴ Akşit 1985, 179; Magie 1950, 1454, 1532.

²⁵ Kaya 2005, 24.

²⁶ Crow ve Hill 1995, 253, 254.

²⁷ Cumont ve Cumont 1906, 343-364; Özsaıt 2000, 41.

²⁸ Drakoulis 2012, 82.

²⁹ Akşit 1985, 445; French 1991, 149.

³⁰ Diocletianus ve Constantin tarafından oluşturulan bu idari sistemin ayrıntıları için bk. Ostrogorsky 1999, 31-33.

MS 6. yüzyılda Hierokles'in *Synekdemos*'unda³¹ Diocesis Pontica aynı kalırken dört kıyı eyaletinden Paphlagonia ve Helenopontus'un sınırlarının MS 5. yüzyıldan farklılaştığı görülmektedir³². MS 6. yüzyılda Iustinianus Dönemi'nde bir değişim olmuş Paphlagonia ve Honorias eyaletleri Paphlagonia adı altında birleştirilmiştir. Eyaletin valisi sivil ve askeri otoriteyi elinde tutan *spectabilis* olarak *Praetor Paphlagoniae Iustinianus* ünvanıyla yönetimde bulunmuştur. Aynı şekilde Helenopontus adı altında Helenopontus ve Pontus Polemoniachus'un bir kısmı birleştirilmiştir. Bu uygulama 548'de sona erdirilmiş ve 8. yüzyılda oluşturulan *Thema* idari sistemine kadar *Synekdemos*'ta belirtilen durum devam etmiştir³³. Karadeniz Bölgesi'ndeki eyaletlerde uygulanan yerleşim sistemi ve buna bağlı hiyerarşiye göre erken Bizans Dönemi'nde Amaseia'nın (Amasya) başkent olduğu Helenopontus eyaletinde Sinope bir şehir olarak görülmektedir³⁴.

Sinop ve çevresinde balıkçılar tarafından denizden getirilen ya da temel kazıları sırasında ortaya çıkan ve Sinop Müzesi envanterine alınan 35 adet Roma İmparatorluk ve Geç Roma Dönemi ithal amphora, makalenin konusunu oluşturmaktadır³⁵. Bu kapsamda kronolojik olarak Brindisi, Sicilian Tubular, Dressel 1, Lamboglia II, Havuç formlu, DR 2-4, Geç Rhodos, DR 24 similis, Kapitän 2, Zemer 41, Augst 46, LRA 1 A, B, LRA 2 A, B ve C, LRA 4 amphoraları incelenmiştir.

Makale kapsamında incelenen amphoralar kronolojiye bağlı olarak erkenden geç örneklerle doğru sıralanmış ve genel bilgileri verildikten sonra Sinop Müzesi'nde bulunan örneklerin form özellikleri anlatılmıştır. Kontekst bilgileri bulunmadığından, Anadolu ve Karadeniz örnekleri üzerinden paralellik kurulan her bir parça için genel bir tarih aralığı verilme yoluna gidilmiştir. Amphoralara ait ölçü, hamur rengi ve katkılara katalog bölümünde yer verilmiştir.

Brindisi Amphorası (Kat. No. 1; Lev. 1.1)

Brindisi amphoraları, Palazzo Grubu³⁶ ya da Apani amphoraları³⁷ olarak da bilinen, Adriyatik Denizi kıyısındaki Apani çöplük ve fırın alanı çalışmalarından sonra bu alanın kuzeyindeki Brindisi'den (Brundisium) ismini almış ve yalnızca İtalya'nın Brindisi bölgesinde üretilmiş bir amphora çeşididir³⁸. Apani atölyesi buluntuları ilk ve kapsamlı çalışmayı sunmakla beraber, Manacorda tarafından Giancola atölyesinde de farklı boyutlu, benzer ve daha ince örneklerin olduğu tespit edilmiştir³⁹. Apulia bölgesi zeytinyağını taşımak amacıyla kullanılmış olan Brindisi amphoralarının⁴⁰ üretimi MÖ 2. yüzyılın sonlarından geç Augustus Dönemi'ne dek devam etmiştir⁴¹.

³¹ Hier. *Syn.* 702.

³² MS 3. yüzyılda Sinope, *Bithynia et Pontus*, MS 4. yüzyılda Diospontus, MS 5. yüzyılda Paphlagonia, MS 6. yüzyılda Helenopontus yönetim sınırları içerisinde kalmaktadır, bk. Talbert 2000, map 100-102; Jones 1964, map III, map VI.

³³ Belke 1996, 67-68.

³⁴ Bu eyaletin başkenti Amaseia olup, altı polise ve 22 köy-kasabaya (*komai-khoria*) sahiptir. Drakoulis 2012, 85-86.

³⁵ Makale kapsamında incelenen amphoralar Sinop Müzesi envanterine iki yoldan kazandırılmıştır. Kat. no. 3, 6, 12 ve 13 Sinop kenti içerisinde müze tarafından yapılan sondaj ve temel kazılarında bulunarak müzeye getirilmiştir. Kat. no. 1, 2, 4, 5, 7, 9, 10, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32 ve 33 ise deniz batıklarından bulunmuş ve satın alma yoluyla müze envanterine dahil edilmiştir. Kat. no. 8 ve 11, Bodrum Müzesi'nden, kat. no. 35 ise Marmaris Müzesi'nden Sinop Müzesi'ne getirilmiştir. Bu amphoraların farklı müzelerden getirilmelerine rağmen çalışma kapsamında alınmalarının nedeni, Karadeniz Havzası'nın tamamına yayılmış olmaları ve Karadeniz amphora ticaretinde çok geniş bir yer bulmalarıdır.

³⁶ Palazzo 1989, 550-553.

³⁷ Manacorda 1990, 389.

³⁸ Sciarra 1972, 29-34.

³⁹ Manacorda 1990, 389, dn. 48.

⁴⁰ Empereur ve Hesnard 1987, 34. Amphoranın şarap taşıdığı da düşünülmektedir, bk. Panella 1973.

⁴¹ Şenol 2000, 289; Bezeczyk 2013, 110.

Sinop Müzesi'nde bulunan Brindisi amphorasının kalınlaştırılmış ve yuvarlatılmış dışa çekik ağız kenarı dışta bant şeklindedir. Üst kısmında iki adet karakteristik kalın yiv bulunan konik bir boyna sahiptir. Yuvarlak kesitli kulplar, boynun üst kısmı ile omuza birleştirilmiştir. Ovoid gövdeli, küçük ve sivriltilmiş basit diptir. Benzer örnekleri Ephesos Yamaç Ev dolgusunda⁴², Stobi'de⁴³, Belbek Nehri aşağı kesimlerinde⁴⁴ ve Olbia'da⁴⁵ bulunmuştur⁴⁶. Ayrıca İskenderiye Arkeoloji Müzesi envanterine kayıtlı örnekler de vardır⁴⁷. Sinop Müzesi'nde bulunan Brindisi amphorası form özellikleri ve benzer örnekler üzerinden MÖ 1. yüzyıla tarihlenmektedir.

Sicilya Kökenli Boru Tipli (Tubular) Amphora (Kat. No. 2; Lev. 1.2)

Sicilya kökenli boru tipli amphoraların kökeni ile ilgili birbirinden farklı görüşler bulunmaktadır. Wolff, *Tubular* amphoralarının Cintas 312⁴⁸ ve Mana Tip C⁴⁹ amphoralarından geliştiğini belirtmiştir⁵⁰. Botte, MÖ 2. ve 1. yüzyılda üretilmiş olan bu tipleri Sicilya kökenli tüp ya da boru biçimli amphoralar olarak tanımlanmış⁵¹ ve tuzlanmış balık taşımacılığında kullanıldığını belirtmiştir⁵².

Ege'de sınırlı bir dolaşıma sahip olduğu düşünülen⁵³ bu amphoraların, Türkiye, İsrail, Yunanistan ve Girit'te bulunduğu ortaya çıkarılmış ve Lamboglia 2 amphoraları ile birlikte Delos'tan Doğu Akdeniz'e giden kargolarda yer aldığı belirlenmiştir⁵⁴.

Sinop Müzesi'nde bulunan *Tubular* amphora örneği kalın bir bantla çevrilmiş bir ağza, boyun yapmadan düz bir şekilde kaideye kadar uzanan silindirik bir gövdeye sahiptir. Gövdenin, sivriltilmiş ve içi dolu yüksek konik bir kaideye geçişte hafifçe daraldığı görülür. Gövdenin üst kısmında dikey iki küçük kulp yer alır. Benzer örnekleri Korinth'te Güney Stoa kuyusunun Hellenistik tabakasında⁵⁵ ve Paphos'ta⁵⁶ bulunmuştur. Ayrıca Bodrum Müzesi envanterine kayıtlı örnekler de vardır⁵⁷. Sinop Müzesi'nde bulunan Sicilya Kökenli Boru Tipli (Tubular) Amphora form özellikleri ve benzer örnekler üzerinden MÖ 2. yüzyıl sonu-1. yüzyıl başlarına tarihlenmektedir.

Dressel 1A Amphorası (Kat. No. 3; Lev. 1.3)

Greko-Italik amphora formlarından sonra ortaya çıkan Dressel 1 amphoraları, ince-uzun ve oldukça kalın bir hamur yapısına sahip, sağlam bir form olarak dikkat çeker. Genel form olarak üçgen kesitli dışa çekik ağza, uzun ve silindirik boyna, ağzın hemen altından başlayıp omuz üzerinde birleşen keskin açılı kalın ve oval kesitli kulplara, ovoid formu gövdeye sahiptir ve içi dolu yüksek sivri bir kaideyle sonlanmaktadır⁵⁸.

⁴² Bezczky 2013, pl. 42, 563 (-).

⁴³ Anderson-Stojanović 1992, 92, pl. 78, no. 657 (Erken İmparatorluk Dönemi).

⁴⁴ Tiurin *et al.* 2020, 206-207, 212, рис. 3.5 (MÖ 120 civarı).

⁴⁵ Lejpunskaia 2009, 68, pl. 36, 6,9 (MÖ 2. yüzyıl sonu-1. yüzyıl başı).

⁴⁶ Karadeniz Bölgesi'nde yer alan kentlerin konumları için bkz. Tamer 2022, 68, Çizelge 2.3; 70, Harita 2.4.

⁴⁷ Şenol 2000, 288-290, cat. no. 7 (MÖ 2. yüzyıl sonu-1. yüzyıl başı).

⁴⁸ Cintas 1950, 483, pl. XCIV.

⁴⁹ Mana 1951, 203-210.

⁵⁰ Wolff 2004, 454.

⁵¹ Botte 2012, 577-612; Botte 2018, 382. Ayrıca bu tarz amphoraların ikincil kullanımda boru olarak değerlendirildiği görülmüştür. MÖ 1. yüzyılın başlarında da üretiminin son bulduğu önerilmiştir, bk. Botte 2012, 590, 599.

⁵² Botte 2018, 382.

⁵³ Romano 1994, 89.

⁵⁴ Botte 2018, 382.

⁵⁵ Romano 1994, 88-89, pl. 27, 70-71 (MÖ 146 sonrası).

⁵⁶ Hayes 1991, 105-106, no. 36 (MÖ 2. yüzyıl sonu-1. yüzyıl başı).

⁵⁷ Alpözen 1975, 16, lev. 8, şek. 5, lev. 8A, res. 5 (Amphoranın tarihlendirme sorunu için bk. Romano 1994, 89).

⁵⁸ Peacock ve Williams 1986, 86.

Lamboglia tarafından yapılan ilk sınıflandırmadan sonra⁵⁹ Dressel tarafından oluşturulan 1A, 1B ve 1C olmak üzere üç alt tip, hala kullanılan form tipolojisini oluşturmaktadır⁶⁰. Bu üç alt tipin genel hatları birbirine benzemekle birlikte ağız kenarı farklılıklarına göre ayrımları yapılmaktadır. Dressel 1A'nın belirgin bir üçgen ağız kenarına sahip olması, amphoranın Greko-Italik tiplerden ayrımını zorlaştırmaktadır. Dressel 1B'nin ağız kenarının dike yakın bir yaka kenara, Dressel 1C'nin ağız kenarının ise dar ve yüksek bir yaka kenara dönüştüğü görülür. Gövdeleri çoğunlukla birbirine benzeyen Dressel 1 amphoralarında ağzın 1A ve 1B formlarında silindirik, 1C'de ise iç formu olduğu görülmektedir⁶¹. Bu gruba ait örneklerin bazen ağız bandında ya da nadir de olsa omuz üzerinde iki ya da üç harften oluşan mühüre sahip olduğu bilinir⁶².

Greko-Italik amphoralardan dönüştüğü düşünülen Dressel 1 amphoralarının üretimine MÖ 130 yıllarında geçilmiş ve bu form, MÖ 1. yüzyılda Batı Akdeniz'de en yaygın şarap amphorası olarak dağılım göstermiştir⁶³.

Sinop Müzesi'ne satın alma yoluyla getirilen Dressel 1 amphorası Dressel 1A alt tipine aittir. Boyun kısmında bir bölümü tahrip olmuş amphora üzerinde, çok iyi korunmamış bir mühür yer almaktadır. Mühürde *EVPO* harfleri görülür. Formun benzer örnekleri Troia'da⁶⁴ ve Ephesos Tetragonos Agorası'nda⁶⁵ bulunmuştur, ancak mühürün paraleli bulunamamıştır. Sinop Müzesi'nde bulunan Dressel 1A amphorası form özellikleri ve benzer örnekler üzerinden MÖ 1. yüzyıla tarihlenmektedir.

Lamboglia II Amphorası (Kat. No. 4; Lev. 1.4)

Lamboglia tarafından ilk kez sınıflandırılan⁶⁶, Dressel 6A amphoraları ile tip ve hamur katkıları açısından benzerlik gösteren⁶⁷, Lamboglia II amphoraları, Lamboglia II atölyelerinde üretilmiştir. Lamboglia II ve Dressel 6 amphoralarını birbirinden ayırt etmede ağız formu önemli bir ölçüt oluşturur. Formun geri kalanı ise genellikle aynıdır⁶⁸. Lamboglia II amphoralarının formları geniş bir çeşitlilik gösterse de Dressel 6A amphoraları ile oldukça benzerdir⁶⁹.

İlk örnekleri mantar formu ağız kenarına sahip olan amphoraların MÖ 1. yüzyıldan sonra dışa çekik, kuşak formu ya da kademeli bir ağız formuna sahip olan örnekleri de üretilmiştir. Kalın cidarlı olan Lamboglia II amphoralarının ovale yakın kesitli kulpları boynun üstünde başlayıp omuzun üstünde son bulur. Belirgin bir omuz-gövde geçişine ve Dressel 6A amphoraları gibi kaideye doğru gittikçe genişleyen ve aniden daralan armudi formu gövdeye sahiptir. İçi dolu sivri bir dipole sonlanır⁷⁰.

Lamboglia II amphoralarının Adriatik Denizi kıyılarında, Aquileia'dan Brindisi'ye kadar olan bölgede farklı atölyelerde üretildikleri tespit edilmiştir⁷¹. Akdeniz Havzası'nda

⁵⁹ Lamboglia 1955, 243.

⁶⁰ Dressel 1899, Tablo II.

⁶¹ Empereur ve Hesnard 1987, 31, 32.

⁶² Mühürlerin daha nadir olmakla birlikte iki-üç harften oluştuğu ya da sembollerle birlikte kullanıldığı da görülmektedir, bk. Şenol 2009, 116; Peacock ve Williams 1986, 86.

⁶³ Tchernia 1986, 42-44.

⁶⁴ Heath ve Tekkök 2006-2009, Roman Amphora, 1. Dressel 1 Type Amphora (MÖ 1. yüzyıl).

⁶⁵ Bezczky 2013, pl. 18, no. 210-211 (MÖ 2. yüzyılın sonu-Erken Augustus Dönemi).

⁶⁶ Lamboglia 1955, 263, fig. 18.

⁶⁷ Carre 1985, 211.

⁶⁸ Bezczky 2013, 115.

⁶⁹ Riley 1979, 153; Martin-Kilcher 1994, 429.

⁷⁰ Şenol 2003, 70.

⁷¹ Panella 1970, 117; Will 1970, 383-386; Empereur ve Hesnard 1987, 33; Cipriano ve Carre 1989, 85; Cipriano 1994, 207, fig. 3.

yoğun görülen form, MÖ 2. yüzyıl sonu ile MÖ 1. yüzyılın başı arasına tarihlenen kontekstlerde bulunmaktadır⁷². Yapılan analizler neticesinde zeytinyağının yanı sıra şarap taşımacılığında da kullanıldıkları anlaşılmıştır⁷³.

Sinop Müzesi'nde tek bir örnekle temsil edilen Lamboglia II amphorasının kaidesinde küçük bir kırık vardır. Dışa yuvarlatılmış bant biçimli ağızın hemen altından başlayan oval kesitli kalın kulplar, keskin geçişli omuz üzerinde son bulmuştur. Omuz geçişinden sonra gövde aşağıya doğru genişlemiştir. Alt gövde birden daralarak içi dolu sivri bir dipile son bulmuştur. Benzer örnekleri Marmaris Müzesi⁷⁴ ve Taşucu Müzesi'nde⁷⁵ vardır. Ayrıca bu tip Ephesos Devlet Agorası'nda bulunmuştur⁷⁶. Sinop Müzesi'nde bulunan Lamboglia II amphorası form özellikleri ve benzer örnekler üzerinden MÖ 2. yüzyıl sonu-1. yüzyıl başlarına tarihlenmektedir.

Havuç Formlu Amphora (Kat. No. 5; Lev. 1.5)

Dışa yuvarlatılmış ve kalınlaştırılmış ağızlı, genellikle boynu olmayan, küçük ve kısa halka şeklinde kulplara sahip, gövde boyunca yatay yivlerle çevrelenmiş küçük konik gövdeli bir amphora tipidir⁷⁷. Vipard, formun şekline dayanarak havuç isimlendirmesini kullanmıştır ancak önceki çalışmalarda Schöne-Mau XV, Hofheim 75, Camulodunum 189, Peacock & Williams Class 12 ve Augst 44 tanımlamaları kullanılmıştır⁷⁸.

Formun ilk örnekleri MÖ 1. yüzyılın sonlarında ortaya çıkmıştır⁷⁹. MS 1. yüzyılın sonlarından 2. yüzyılın başlarına kadar varlığını koruduğu bilinmektedir⁸⁰. Herculanum'daki duvar resimlerinde görülen benzer tipteki amphoralardan yola çıkılarak meyve ya da hurma taşımacılığında kullanılmış olabileceği yorumlanmıştır⁸¹.

Havuç formlu amphoraların Mısır, Thebai kökenli olduğu bulunan yazıtlara dayandırılarak önerilmiştir⁸². Ancak Tomber ve Williams, bu amphoraların Mısır'daki yerel amphora hamurlarından farklı olduğunu belirtmiştir⁸³. Hayes ve Reynolds'a göre ise bu amphoralar Beyrut'ta üretilmiştir⁸⁴.

Havuç formlu amphoralarla ilgili Martin-Kilcher tarafından iki farklı varyant önerilmiştir⁸⁵. Vipard ise *Bas de Vieux* kazılarında bulunan bu tip amphoraların farklı form ve ebatlarda kaplar olduğunu belirterek, bunları morfolojik olarak A, B ve C tipleri olmak üzere üç temel gruba ayırmıştır⁸⁶. Reusch, Beltran-Lloris ve Martin-Kilcher ise havuç formlu amphoraları ağız tiplerine göre incelemiştir⁸⁷. Oldukça geniş bir çeşitlilik gösteren ağız yapısı üzerine Vipard, Tip 1, 2 ve 3 ile Tip 3'ün varyantları olan ağız tiplerini sıralamıştır. Çok küçük ve yuvarlak kulplar genellikle gövdenin en şişkin yeri ile birleştirilmiştir.

⁷² Empereur ve Hesnard 1987, 33; Şenol 2009, 217.

⁷³ Lamboglia 1952, 164f; Lamboglia 1955, 262; Tcherna 1986, 53; Empereur ve Hesnard 1987, 33.

⁷⁴ Şenol 2003, 71, no. 27 (MÖ 2. yüzyıl sonu-1. yüzyıl başı).

⁷⁵ Taşucu: Şenol 2009, 216, no. 40 (MÖ 2. yüzyıl sonu-1. yüzyıl başı).

⁷⁶ Bezeczky 2013, 115, pl. 26. 288 (MÖ 1. yüzyıl sonu-MS 1. yüzyılın başı).

⁷⁷ Martin-Kilcher 1994, 434.

⁷⁸ Schöne 1871, 171-172; Hawkes ve Hull 1947, 253, pl. LXXII. 189; Peacock ve Williams 1986, 109, class 12; Martin-Kilcher 1994, 434, Augst 44.

⁷⁹ Loeschcke 1942, 107.

⁸⁰ Carreras-Monfort ve Williams 2002, 134-136; Vipard 1995, 61.

⁸¹ Loeschcke 1942, taf. 29.

⁸² Tomlin 1992, 307-312.

⁸³ Tomber ve Williams 2000, 48.

⁸⁴ Hayes 1997, 32; Reynolds 2000, 387-391.

⁸⁵ Martin-Kilcher 1994, abb. 196.1, 2.

⁸⁶ Vipard 1995, 51-53, fig. 1.

⁸⁷ Reusch 1970, 61; Beltran-Lloris 1970, 538; Martin-Kilcher 1994, 434.

Amphoranın kaideleri birkaç tip sunsa da çoğu örnekte ince ve yuvarlak olduğu görülmüştür. Tiplerin neredeyse tamamı gövde boyunca geniş yivlerle dekore edilmiştir. Yivler tekli olarak birbirini takip ederken C grubunda çifte yivler yapıldığı belirtilmiştir⁸⁸.

Sinop Müzesi'nde tek bir örnekle temsil edilen ve satın alma yoluyla müzeye kazandırılan amphoranın tamamı korunmuştur. Dışa yuvarlatılmış ağzın hemen altında dışa genişleyen bir boyna ve kaideye doğru daralan bir gövdeye sahiptir. Kısa omuzların en geniş noktasına tek yivli küçük iki halka kulp eklenmiştir. Ağzın altından başlayan yivleri gövde boyunca kaideye kadar devam etmektedir. Vipard Tip C küçük boyutlu örneklerle benzer olan Sinop Müzesi amphorasının benzerleri Augst'ta bulunmuş ve MÖ 10-MS 10 yılları arasında⁸⁹ tarihlendirilmiştir. Atina Agorası'nda bulunan örnekler ise Erken İmparatorluk Dönemi'ne aittir⁹⁰. Sinop Müzesi'nde bulunan havuç formu amphora örneği form özellikleri ve benzer örnekler üzerinden MÖ 1. yüzyıl sonu-MS 1. yüzyıl başına tarihlenmektedir.

DR 2-4 Amphorası (Kat. No. 6; Lev. 1.6)

Dressel tarafından Castro Pretorio'da yapılan tipoloji çalışmasında Tablo II'de yer alan 2, 3 ve 4 nolu formları temsil eden Dressel 2-4 amphoraları⁹¹, Roma İmparatorluk Dönemi'nde yeniden organize edilen ticari yapı ile tüketim dengesinin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır⁹². Kos amphoralarından gelişen ve DR 1 amphoraları gibi taşıma kapasitesi yüksek olan DR 2-4 amphoraları, Akdeniz Havzası'nda birçok bölgede MÖ 1. yüzyılın sonlarından MS 3. yüzyılın ilk yarısına kadar İmparatorluk organizasyonu doğrultusunda üretilmiş bir amphora tipi olmuştur⁹³.

Üretim bölgelerine göre form farklılıkları gösteren Dressel 2-4 amphoraları genel olarak yuvarlatılmış ağız kenarına, silindirik boyna, ağız altı ile omzu birleştiren *bifid* kulplara sahiptir. Boyun ile keskin açılı omzun geçişi bir yivle vurgulanmıştır. Ovoid ya da silindirik formu gövde kaideye doğru daralır. Sivri ve içi dolu bir dibe sahiptir⁹⁴. Şarap taşımacılığının yanı sıra balık sosu, zeytinyağı, hurma gibi çeşitli ürünlerin nakliyesinde de kullanılmıştır⁹⁵.

Sinop Müzesi'nde tek bir örnekle temsil edilen DR 2-4 amphorasının hamur özellikleri üzerinden Kos üretimi olduğu anlaşılmaktadır. Hafifçe dışa çekik ağız uçta yuvarlatılmıştır. Uzun boynu sert bir geçişle omza açılır. Boyun ve omuz geçişleri bir silmeyle vurgulanmıştır. Boyna paralel uzanan *bifid* kulplar ağzın hemen alt kısmı ile omzun üstüne birleştirilmiştir. Keskin açılı omzudan sonra orta kısmında hafif şişkinleşen gövde kaideye doğru daralır, yumuşak bir şekilde çok uzun olmayan silindirik bir dipole sonlanır. Benzer örnekleri Ephesos'ta, Elaiussa Sebaste'de, Romanya Dobrogea'da; Histria'da; Taman Yarımadasında yer alan Yubilinoe II yerleşiminde bulunmuştur⁹⁶. Ayrıca Mersin Taşucu Müzesi envanterine kayıtlı örnekler de vardır⁹⁷. Sinop Müzesi'nde bulunan Dressel 2-4 amphora örneği form özellikleri ve benzer örnekler üzerinden MÖ 1. yüzyıl sonu ile MS 1. yüzyıl arasında tarihlenmektedir.

⁸⁸ Vipard 1995, 52-59.

⁸⁹ Martin-Kilcher 1994, 434; Vipard 1995, fig. 7.1.

⁹⁰ Reynolds *et al.* 2009, 78, 85, 104, fig. 8.20.

⁹¹ Dressel 1899, CIL XV, 2, tav. II.

⁹² Şenol 2009, 136.

⁹³ Şenol 2009, 136-137.

⁹⁴ Kızırlaranoğlu 2019, 43.

⁹⁵ Şenol 2000, 129.

⁹⁶ Ephesos: Bezczyk 2013, pl. 7, no. 70 (MS 1. yüzyıl başı); Elaiussa Sebaste: Kızırlaranoğlu 2016, 137, 328, kat. no. 24 (MÖ 1.-MS 1. yüzyıl); Dobrogea: Stanescu 2018, 210, 211, fig. 4.2 (MS 1. yüzyıl); Histria: Sucevenau 1982, 112, 230, pl. 12.74 (MS 1. yüzyıl); Yubilinoe II: Bonin 2019, 183, 252, рис 50.1 (MÖ 1. yüzyılın 2. yarısı).

⁹⁷ Şenol 2009, 218, kat. no. 42 (MS 1. yüzyıl başı).

Pseudo-Kos Amphorası (Kat. No. 7; Lev. 2.7)

İlk kez Zeest tarafından tanımlanan Herakleia Pontike üretimi Pseudo-Kos amphoraları⁹⁸, Roma'nın Güney Karadeniz'i zapt etmesinden sonra bölgede üretilmeye başlanmıştır⁹⁹. Pseudo-Kos amphoraları MÖ 1. yüzyılın ortasından MS erken 2. yüzyıla kadar üretilmiş¹⁰⁰, Kuzey, Kuzeydoğu ve Batı Karadeniz'e yayılmışlardır¹⁰¹.

Vnukov tarafından Herakleia Pontike üretimi Pseudo-Kos amphoraları Tip S I olarak adlandırılmış ve kronolojik olarak erken örnekler olan S IA ve geç örnekler olan S IB olmak üzere iki alt tipe ayrılmıştır. Biçim, boyut ve kapasite olarak birbirinden farklıdır¹⁰². Sinop Müzesi'nde tek bir örnekle temsil edilen Pseudo-Kos amphorası (fig. 3.7) Vnukov'un yaptığı Herakleia amphoraları tiplerinden geç Tip Varyant S 1B örneklerini temsil eder. Tiplerin üretimi (Varyant S1) MÖ 1. yüzyılın ortalarından MS 2. yüzyılın ilk yarısının başlarına kadar üretilmiştir¹⁰³. Herakleia Pontike üretimi açık renkli pseudo-Kos amphoraları arasında kil rengi kırmızı olanlara da rastlanmıştır¹⁰⁴.

Sinop Müzesi'nde tek bir örnekle temsil edilen Pseudo-Kos amphorasının hamur özellikleri üzerinden Herakleia Pontike üretimi olduğu anlaşılmaktadır. Ağzı kalınlaştırılıp dışa yuvarlatılmış formun uzun bir boynu vardır. Ağzın hemen altından başlayan ve neredeyse ağızla aynı hizaya yükseltilmiş *bifid* kulplar omzun üzerinde son bulur. Kaideye doğru daralarak inen ince bir gövdeye sahiptir. Amphoranın kaidesi korunmamıştır. Benzer örnekler Khersonesos'ta 338 nolu çiftlikte, Kalos Limen'de, Apsaros'ta, Kara Tobe'de, Sadvoy Kurganı'nda, Tanais'te ve Pantikapaeum Mithridates Tepesi'nde bulunmuştur¹⁰⁵. Sinop Müzesi'nde bulunan Pseudo-Kos amphora örneği form özellikleri ve benzer örnekler üzerinden MÖ 1. yüzyıl sonu ile MS 1. yüzyıl arasına tarihlenmektedir.

Geç Rhodos Amphorası (Kat. No. 8; Lev. 2.8)

MÖ 4. yüzyıldan itibaren Akdeniz'de önemli bir amphora ve şarap üreticisi¹⁰⁶ olan Rhodos'ta MÖ 2. yüzyılın ikinci yarısından sonra değişen siyasi dengelerin etkisiyle amphora formlarında değişiklik olmuştur¹⁰⁷. Geç Rhodos amphoraları olarak adlandırılan yeni form hem Rhodos Adası'nda hem de Batı Anadolu'daki Rhodos Peraiası'nda üretilmiştir¹⁰⁸. Desbat ve Picon'un yaptığı petrolojik analizlerle Geç Rhodos amphorası kil yapısının Rhodos Adası'nın karşısındaki Anadolu kıyıları ile örtüştüğü görülmüştür¹⁰⁹.

⁹⁸ Zeest 1960, 109, Tip 61.

⁹⁹ Zeest 1960, 42-43.

¹⁰⁰ Vnukov 2004, 407-408; Freed 1989, 616-617.

¹⁰¹ Zeest 1960, 29, 30; Lazarov 1973, 9, 44; Opait 1987, 151-153.

¹⁰² Vnukov 2004, 408, fig. 1.1, 2; Vnukov 2003, 43, рис. 10.

¹⁰³ Vnukov 2003, 52, рис. 14.2; Vnukov 2004, 407, 409, fig. 1.2.

¹⁰⁴ Hellenistik Dönem'de üretilen amphoralarla aynı hamur özelliklerine sahip olan bu grup renk olarak bu örneklerden farklılık gösterir. Beyaza yakın açık sarımsı, grimsi bazen de yeşilimsi renktedir. Ancak fırınlanmaya bağlı olarak turuncu, grimsi turuncu renklerde görülür, bk. Vnukov 2004, 410.

¹⁰⁵ Khersonesos: Kovalecskaja ve Sarnowski 2003, 232, 230, fig. 3. 5 (MÖ 1.-MS 1. yüzyıl); Kalos Limen: Uzhentsev 2001, 160, 161, рис. 4.1 (MS 1. yüzyılın ilk yarısı); Apsaros: Khalvashi 2009, 33, pl. 17.3a (MS 1. yüzyıl ortası); Kara Tobe: Shaptsev 2016, 169, рис. 3. 2; Vnukov 2013a, 25, рис. 3.Б; Vnukov 2013b, 80, рис. 1.1b; Vnukov 2017, 104, fig. 5. 1. 2 (MÖ 1. yüzyılın sonu-MS 2. yüzyılın başı); Sadvoy Kurgan: Vnukov 2000, 58, рис. 4.2 (MS 1. yüzyılın ortası); Tanais: Naumenko 2013, 106, fig. 6. 2 (MS 1. yüzyıl); Pantikapaeum: Golofast 2010, 94, 116, рис. 7. 7-9; 117, рис. 8. 1-11; 126, рис. 18. 1-10 (MÖ 1. yüzyılın sonu-MS 2. yüzyılın başı).

¹⁰⁶ Rhodos'un anakaradaki arazisi Rhodos Peraiası, Rhodos'a bağlı olarak bağcılık ve şarap üretiminde önemli bir yere sahipti, bk. Doğer ve Şenol 1997, 59; Lund 2011, 281, fig. 13.1; Franke ve Marathaki 1999, 92-93; Dalby 2003, 281.

¹⁰⁷ Delos limanının açılmasından sonra Rhodos'un siyasi rolündeki değişimler kentin ticaretini de etkilemiştir, bk. Finkielsztejn 2001, 235-237, pl. A-C; Palamida *et al.* 2016, 135-136.

¹⁰⁸ Empereur ve Picon 1989, 225.

¹⁰⁹ Desbat ve Picon 1986, 648.

Geç Rhodos amphoralarında ağız dışı yuvarlatılmış, oval kesitli kulplar ağzın altına birleştirilmiştir. Mühürsüz olan karakteristik boynuz kulplu, iç formu ve uzun kaideli amphoralar¹¹⁰, MS 3. yüzyıla kadar üretilmeye devam edilmiş olsa da¹¹¹ Batı Akdeniz merkezlerinde daha çok MS 1. yüzyıl tarihli tabakalarda bulunmuştur¹¹².

Sinop Müzesi'nde yer alan Geç Rhodos amphorası, yuvarlatılmış ağzın altına tutturulan oval kesitli kulpları omzun üzerinde birleştirilmiştir. Kulplar ağız seviyesine kadar yükseltilmiştir. İç formu ve uzun kaidelidir. Tek kulbu kırık olan amphoranın diğer bölümleri korunmuştur. Geç Rhodos amphoraları Kekova Adası¹¹³ ve Kelenderis'te¹¹⁴ bulunmuştur. Ayrıca Marmaris Müzesi, Mersin Taşucu Müzesi ve Bodrum Müzesi'nde de örnekleri vardır¹¹⁵. Sinop Müzesi'nde bulunan Geç Rhodos amphorası form özellikleri ve benzer örnekler üzerinden MÖ 1. yüzyılın ikinci yarısı ile MS 1. yüzyılın ilk yarısı arasına tarihlendirilmiştir.

Dressel 24 similis Amphorası (Kat. No. 9; Lev. 2.9)

Dressel'in 1899'daki tipolojisinde 24 (DR 24) numaralı amphora formuna¹¹⁶ benzerliği nedeniyle Opait tarafından Dressel 24 similis olarak adlandırılan¹¹⁷, Geç Hellenistik ve Roma İmparatorluk Dönemi'nde gelişmiş, Geç Roma Dönemi'nde LRA 2 formuna evrilmiş, zeytinyağı ya da şarap taşımacılığında kullanılan bir amphora formudur¹¹⁸.

Dressel 24 Similis amphoralarının kökenleri uzun süre belirlenememiştir¹¹⁹. Doğu Akdeniz'in yanı sıra Batı Akdeniz'de İtalya'ya kadar sınırlı sayıda ihraç edilen bu formun Erythrai'da¹²⁰, Khios'ta¹²¹ ve Kuşadası¹²² civarındaki atölyelerde üretildiği son yıllarda gerçekleştirilen araştırmalarla ortaya çıkarılmıştır.

Opait ve Tsaravopoulos tarafından Khios Adası'nda yapılan fırın kazısında üretim hatası parçaların varlığıyla Khios Adası'nda Dressel 24 Similis amphora üretiminin varlığı ortaya çıkarılmıştır¹²³. 1988 yılında Erythrai'nın kuzeyinde Aksos Vadisi'nde yürütülen sondaj çalışmalarında seramik atölyeleri keşfedilmiş ve çok sayıda "cup-shaped" formu yerel üretim amphoralar ele geçmiştir¹²⁴.

Sinop Müzesi'nde bulunan "cup-shaped" ağızlı Dressel 24 similis amphorası hamur yönünden incelendiğinde, Erythrai amphoralarında görülen yoğun kireç katkısı olmayan Khios Adası üretimidir. Erythrai'da benzer örnekler MS 1.-2. yüzyıla¹²⁵ tarihlendirilmiştir. Karadeniz'de Cingirt Kayası'nda, Histria'da, Tanais'te, Sebastopolis'te (Sivastopol), Chernorechie'de (Chorgun), Khersonesos'ta 338 nolu çiftlikte; Kırım'da aşağı Belbek

¹¹⁰ Peacock ve Williams 1986, 102; Robinson 1959, 20.

¹¹¹ Zervoudaki 1985, 400-402.

¹¹² Riley 1979, fig. 83.D237; Peacock ve Williams 1986, 102, class 9, fig. 37; Şenol 2003, 30, no. 16; Bezeczyk 2013, pl. 3.22-23; pl. 38, 502.

¹¹³ Aslan *et al.* 2018, 255, 256, kat. no. 3, fig. 4a, 4b (MÖ 1. yüzyıl ortası).

¹¹⁴ Tekocak ve Zoroğlu 2013, 112, 137, fig. 3 (MS 1. yüzyılın ilk yarısı)..

¹¹⁵ Marmaris: Şenol 2003, 28, no. 15 (MÖ 1. yüzyılın 2. yarısı); Mersin: Şenol 2009, 206, no. 30 (MÖ 1. yüzyılın 2. yarısı); Bodrum: Alpözen 1975, 8, 9, lev. 2, şek. 3, lev. 2-A, res. 3 (MÖ 1. yüzyıl);

¹¹⁶ Dressel 1899, tav. II; Manacorda 1975, 379f; Zeest 1960, pl. XXXVII, 90; Opait 2007, 629.

¹¹⁷ Opait 2007, 629.

¹¹⁸ Opait 2007, 628-633.9

¹¹⁹ Guasch 1971, 165-173; Manacorda 1975, 378-379.

¹²⁰ Özyiğit 1990, 126-128.

¹²¹ Opait ve Tsaravopoulos 2011, 275-290.

¹²² Meriç 2002, 90.

¹²³ Opait ve Tsaravopoulos 2011, 275-304.

¹²⁴ Özyiğit 1990, 126-138; Kırkanlı 2021, 36-58.

¹²⁵ Kırkanlı 2021, 319-323, 335-342, kat. no. 20-24, 36-43.

Vadisi'nde yer alan Maslianaya'da ve Biyuk-Burun yerleşiminde; Kalos Limen'de; Oltenia Bölgesi'nde (Dacia) Tuna Nehri'nin bir kolu olan Olt Nehri kenarında yer alan bir Roma Kalesi olan Slaveni'de benzer örnekler bulunmuştur¹²⁶. Sinop Müzesi'nde bulunan Dressel 24 similis amphorası form özellikleri ve benzer örnekler üzerinden MS 1. yüzyıl ile MS 2. yüzyıl arasına tarihlendirilmiştir.

Kapitän II Amphorası (Kat. No. 10; Lev. 2.10)

Kapitän II¹²⁷ ya da Niederbieber 77¹²⁸ olarak adlandırılan amphoraların kalınlaştırılmış dudağının hemen altında keskin bir yiv yer alır¹²⁹. Boyun omuza doğru hafifçe genişler. Kalın, geniş ve sığ oluklara sahip dik ve kavisli kulpları yuvarlak kesitli ve masiftir. Ağızın biraz altından başlayan kulplar ağız hizasının üzerine çıkar¹³⁰. Dibe doğru daralan gövde halka kaide ile son bulur. Yüksek tutulmuş halka kaidenin alt kısmı oyuk olup dış yüzü bazı örneklerde yivli, bazı örneklerde yivsizdir¹³¹.

MS 2. yüzyılın sonlarında ortaya çıkan Kapitän II amphoraları, MS 3. ve 4. yüzyıl tabakalarında oldukça yaygın olarak bulunan bir formdur. MS 4. yüzyılın sonlarından itibaren ise oldukça azalır¹³².

Kapitän II amphoralarının kökeniyle ilişkili olarak Samos¹³³, Kos¹³⁴, Ege Havzası¹³⁵, Kırim¹³⁶ ve Aşağı Tuna¹³⁷ üretim bölgesi olarak önerilmiştir. Ephesos kenti ve civarı ile Samos Adası'nda üretilmiş olabileceği de petrolojik analizlerle desteklenmiştir¹³⁸.

Sinop Müzesi'nde tek bir örnekle temsil edilen Kapitän II amphorasında ağızın yarısı kırık, formun kalanı ise tam korunmuştur. Benzer örnekleri Atina Agorası¹³⁹, Korinth Demeter Tapınağı¹⁴⁰, Erythrai¹⁴¹, Troia¹⁴², Parion¹⁴³, Cıngırt Kayası¹⁴⁴, Pompeiopolis¹⁴⁵, Aşağı Tuna Bölgesi'nde yer alan (Moesia) Novae Kalesi'nde¹⁴⁶; Romanya Dobrogea/Dobruca

¹²⁶ Cıngırt Kayası: Tamer 2022, 417, 912, kat. no. 288 (MÖ 1.-MS 1. yüzyıl); Histria, Tanais, Sivastopol ve Chernorechie: Uzhentsev ve Yurochkin 1998, 103, 102, рис. 2. 8-11 (MS 1.-2. yüzyıl); Tanais: Naumenko 2012, 66, 67, 76, рис. 2.10; 77, рис. 3.5; 80, рис. 6.1; 81, рис. 7. 3, 4 (MS 1.-2. yüzyılın ilk yarısı); Khersonesos: Kovalecskaja ve Sarnowski 2003, 229-230, fig. 3.1 (MS 1.-2. yüzyıl); Maslianaya ve Biyuk-Burun: Tiurin *et al.* 2020, 207, 212, рис. 3. 1 (Geç Hellenistik-Erken İmparatorluk Dönemi); Kalos Limen: Uzhentsev 2001, 160, рис. 4. 5; Shaptsev 2016, 168, 169, рис. 3. 14-15 (MS 1. yüzyılın ilk çeyreği-2. yüzyıl başı); Slaveni: Bondoc 2016, 217, 227, pl. VI. 1-3 (MS 2. yüzyıl).

¹²⁷ Kapitän 1972, 248.

¹²⁸ Oelmann 1914, 65, Orl nr. 73, taf. XI A, fig. 25.

¹²⁹ Popilian 1976, 44.

¹³⁰ Opait 1980, 114.

¹³¹ Dyczek 2001, 138.

¹³² Riley 1979, 190, 191; Panella 1973, 596, 597.

¹³³ Grace 1971, 72, dn. 51; Panella 1973, 598.

¹³⁴ Keay 1984, 137.

¹³⁵ Peacock ve Williams 1986, 193.

¹³⁶ Reynolds 2010, 109, 257. dn. 187.

¹³⁷ Popilian 1976, 44.

¹³⁸ Bezeczek 2013, 149-150.

¹³⁹ Robinson 1959, 69, pl. 15, K113 (MS 3. yüzyıl ortası); 77, pl. 16, L33 (MS 4. yüzyıl başı); 106, pl. 28, M237 (MS 4. yüzyıl).

¹⁴⁰ Slane 1990, fig. 29, pl. 13.254, (MS 3. yüzyıl).

¹⁴¹ Kırkanlı 2022, 133, 134, 163, fig. 4. 19-20 (MS 3. yüzyıl).

¹⁴² Heath ve Tekkök 2006-2009, Roman amphoras 13-16: *Middle Roman Amphora 7* (MS 2. yüzyıl sonu- 3. yüzyıl); Tekkök *et al.* 2001, 368, pl. 24.169.

¹⁴³ Akkaş 2016, 169, fig. 2.3 (MS 300-350).

¹⁴⁴ Tamer 2022, 428, 932-935, kat. no. 308-311 (MS 3.-4. yüzyıl).

¹⁴⁵ Opait 2018, 702, 705, fig. 18 (MS 3.-4. yüzyıl).

¹⁴⁶ Dyczek 2010, 994-995, 998, fig. 6; Klenina 2010, 1005-1006, fig. 3.1-4 (MS 3. yüzyıl-4. yüzyıl ortası);

(Moesia) kıyısında bulunan Histria¹⁴⁷ ve Sacidava'da¹⁴⁸; Olbia'da¹⁴⁹; Tanais'te¹⁵⁰; Anapa/Gorgippia'da¹⁵¹; Khersonesos'ta¹⁵²; Pantikapaeum'da¹⁵³; Tyritake'de¹⁵⁴; Apsaros'ta¹⁵⁵; Kulevi'de¹⁵⁶; Troesmis ve Capo Ognina'da¹⁵⁷; Tibiscum'da¹⁵⁸ ele geçmiştir. Tipin erken örneklerini temsil eden ve benzer profile sahip Karadeniz örnekleri üzerinden form, MS 3. yüzyıl ile MS 4. yüzyıl arasına tarihlendirilmiştir.

Zemer 41 Amphorası (Kat. No. 11; Lev. 2.11)

Adını her iki yanından sıkıştırılmış yivli kulplardan (*pinched handle*) alan form, Zemer 41 olarak da bilinir¹⁵⁹. MS 1. yüzyılın ikinci yarısı ile MS 4. yüzyıl arasında üretilmiş olan Zemer 41 amphoralarının, MS 3. ve 4. yüzyıllarda küçük boyutlu üretimlerinin olduğu anlaşılmıştır¹⁶⁰. Zemer 41 amphoralarının MS 3. yüzyıldan sonra üretilen örneklerinin daha kısa boyuna, daha dar gövde yapısına ve kalın yivlere sahip olduğu bilinmektedir¹⁶¹.

Kilikia Bölgesi'nde Anemourion¹⁶², Bıçkıcı, Antiokheia (*epi Krago*)¹⁶³ ve Syedra¹⁶⁴ olmak üzere en az dört atölye tespit edilmiş ve bu amphoralara ait altı farklı hamur grubu olduğu belirlenmiştir¹⁶⁵. Kilikia Bölgesi'nin yanı sıra Kıbrıs da, Zemer 41 amphoraları için üretim yeri olarak önerilmektedir¹⁶⁶.

Sinop Müzesi'nde bulunan Zemer 41 amphorası ucu yuvarlatılmış ve dışa çekik ağız kenarına, geniş ve kısa boyna, boynun ortası ile omuz üstünde birleştirilmiş ve üst kısmı sıkıştırılmış kulplara, yivli, silindirik gövdeye sahiptir. Kaidesi ve gövdesinin küçük bir bölümü kırıktır. Yüzeyi kalker kaplıdır. Benzer örnekleri Atina Agorası'nda, Kıbrıs'ta, Antiokheia'da (*epi Krago*), Syedra'da, Erythrai'da, Troia'da ve Tanais'te bulunmuştur¹⁶⁷. Ayrıca Mersin Taşucu Müzesi envanterine kayıtlı Zemer 41 amphoraları da vardır¹⁶⁸. Sinop Müzesi'nde bulunan Zemer 41 amphorası form özellikleri ve benzer örnekler üzerinden MS 1. yüzyıl ile MS 2. yüzyıl arasına tarihlenmektedir.

¹⁴⁷ Sucevenau 1982, 98, 222, pl. 4. II A-B. 2; 116, 233, pl. 15. II A-B. 18; Badescu 2013, 192, 193, 198, pl. 3.3 (MS 2. yüzyıl sonu-5. yüzyıl başı).

¹⁴⁸ Scorpan 1975, 267, 268, 296, pl. 1.1-3 (MS 3.-5. yüzyıl).

¹⁴⁹ Krapivina 2009, 71, pl. 39.3 (MS 3. yüzyıl ortası-4. yüzyıl başı).

¹⁵⁰ Arsenieva ve Naumenko 1994, 69, 89, рис. 12. 1; Naumenko 2012, 72, 86, рис.13.6; 88, рис. 15.11 (MS 3. yüzyıl sonu-4. yüzyıl).

¹⁵¹ Alekseeva 1997, 277, 506, Табл. 224. 3 (MS 2.-3. yüzyıl).

¹⁵² Klenina 2015, 89-90, fig. 7.4 (MS 3.-4. yüzyıl).

¹⁵³ Golofast 2010, 133, рис. 25.29 (MS 2. yüzyıl sonu-3. yüzyıl başı).

¹⁵⁴ Gaidukevich 1958, 168, рис. 20 (MS 3. yüzyıl).

¹⁵⁵ Kakhidze 2008, 314, 310, fig. 14.7 (MS 1.-3. yüzyıl).

¹⁵⁶ Papuashvili 2009, 133, pl. 72.1 (MS 2.-3. yüzyıl).

¹⁵⁷ Opait 1980, 298-299, pl. 5.1,2 (MS 2.-3. yüzyıl).

¹⁵⁸ Negru *et al.* 2003, 209-210, fig. 1.12 (MS 2.-3. yüzyıl).

¹⁵⁹ Zemer 1978, 52.

¹⁶⁰ Kızırlanslanoglu 2023, 1682.

¹⁶¹ Lund 2000, 567.

¹⁶² Williams 1989, 91.

¹⁶³ Kızırlanslanoglu 2023, 1675-1684.

¹⁶⁴ Rauh ve Slane 2000, 325, 321.

¹⁶⁵ Rauh *et al.* 2006, 49-98; Autret 2012, 253.

¹⁶⁶ Hayes 1991, 91; Lund 2000, 569.

¹⁶⁷ Atina Agorası: Robinson 1959, pl. 8, G 199; pl. 16 (MS 1. yüzyıl sonları-2. yüzyıl başları); Kıbrıs: Lund 2000, 566, fig. 1 (MS 1.-2. yüzyıl); Antiokheia (*epi Krago*): Kızırlanslanoglu 2023, 1686, şek. 5-6 (MS 1.-2. yüzyıl); Syedra: Tamer ve Tamer 2024 (MS 1.-4. yüzyıl); Erythrai: Kırkanlı 2022, 135, 164, fig. 5.28 (MS 2.-3. yüzyıl); Troia: Heath ve Tekkök 2006-2009, Roman Amphoras 9: Middle Roman Amphora 4; Tanais: Naumenko 2012, 67, 79, 81, рис. 5.6; рис. 7.9 (MS 1. yüzyıl sonu-2. yüzyıl başı).

¹⁶⁸ Mersin: Şenol 2009, 223-224, fig. 47-48 (MS 2. yüzyıl).

Augst 46 Amphoraları (Kat. No. 12-13; Lev. 2.12-13)

Martin-Kilcher tarafından Augst 46 olarak adlandırılan küçük boyutlu amphoralar; basit, yuvarlatılmış geniş bir ağız kenarına, silindirik bir boyuna, hafifçe yuvarlatılmış omuza, şişkin bir gövdeye ve uzun olmayan, küçük, içi oyuk düğme dibe sahiptir. Amphoranın boyun ve omuz üstünde bulunan sığ yivler, gövdenin ortasında son bulur ve gövdenin en şişkin yerinde yeniden başlayarak kaideye kadar devam eder. Ağız altına tutturulmuş yuvarlak kesitli dairesel kulpları ise omuzda biter. Augst 46 amphoraları MS 2. yüzyıl sonları ile 3. yüzyıl başlarına tarihli kontekstlerde bulunmuştur¹⁶⁹.

Formun daha büyük boyutlu tipi Augst 47 ya da Peacock ve Williams Sınıfında 66 tipi amphoralarıdır¹⁷⁰. İçerisinde olasılıkla hurma ya da incir taşındığı düşünülen amphoranın geç dönem versiyonlarında Filistin Bölgesi şaraplarının taşındığı önerilmektedir¹⁷¹.

Sinop Müzesi envanterine kayıtlı Augst 46 amphoraları ile benzer örnekler Augst'ta¹⁷² ve Beyrut'ta¹⁷³ bulunmuştur. Sinop Müzesi'nde yer alan August 46 amphoraları form özellikleri ve benzer örnekler üzerinden MS 3. yüzyıla tarihlenmektedir.

LR 1 Amphoraları (Kat. No. 14-18; Lev. 3.14-18; Kat. No. 19-20; Lev. 3.19-20)

MS 4. yüzyıl ile MS 7. yüzyıllar arasında yaygın kullanım gören Doğu Akdeniz kökenli bir amphora olan LRA 1 (Late Roman Amphora 1) amphoralarının, Karadeniz'den ele geçen örnekleri Scorpan tarafından Tip VIII¹⁷⁴ ve Tyritake'den ele geçen örnekleri Kuzmanov tarafından Tip XIIIB¹⁷⁵ olarak adlandırılmıştır. Formun yaygın olarak kullanılan *Late Roman Amphora 1* adlandırması Riley tarafından Berenike ve Kartaca'dan ele geçen forma ait örnekler üzerinden yapılmıştır¹⁷⁶. Şarap ve zeytinyağı taşımacılığında kullanılan¹⁷⁷ LRA 1 amphoralarının Empereur ve Picon tarafından 15 farklı üretim alanı olduğu önerilmiştir¹⁷⁸. Başta Kilikia Bölgesi ve Kuzey Suriye sahilleri olmak üzere Batı Anadolu, Pamphylia ile Rhodos ve Kos adalarında üretimlerinin gerçekleştiği düşünülmektedir¹⁷⁹.

MS 4. yüzyılın ikinci yarısında LRA 1 amphoralarının öncül örnekleri olan "Proto-LRA 1" amphoraları görülmeye başlamıştır¹⁸⁰. LRA 1 amphoraları dışa yuvarlatılmış ağız kenarına, ağız altından başlayıp omuzla birleşen oval kesitli yivli kulplara, çıkıntılı basit bir dipile son bulan ovoid gövdeye sahiptir¹⁸¹. Bol kireç ve kum katkılı amphoralar Bonifay ve Piéri tarafından LRA 1A ve LRA 1B gruplarına ayrılmıştır¹⁸², sonraki çalışmalarda daha küçük boyutlu LRA 1C amphoraları da tipolojiye eklenmiştir¹⁸³.

¹⁶⁹ Martin-Kilcher 1994, 436-437; Reynolds 2008, 68.

¹⁷⁰ Peacock ve Williams 1986, 217, fig. 139.

¹⁷¹ Reynolds 2008, 68.

¹⁷² Martin-Kilcher 1994, 436-437, fig. 196.4 (MS 2. yüzyıl sonu-3. yüzyıl başı).

¹⁷³ Reynolds 2008, 68-69, fig. 2a (MS 3. yüzyılın ortası).

¹⁷⁴ Scorpan 1977, 277, 278, fig. 12, 13.

¹⁷⁵ Kuzmanov 1973, 17-21, fig. 1.13.

¹⁷⁶ Riley 1979, 212; Riley 1981, 120.

¹⁷⁷ Kirwan 1938, 388, 401, pl. 70, 71, pl. 115; Riley 1981, 120; Bass 1982, 164-165.

¹⁷⁸ Empereur ve Picon 1989, 239, fig. 18.

¹⁷⁹ Şenol ve Cankardeş-Şenol 2003, b130-131; Ferrazzoli ve Ricci 2010, 815-819; Kızıllarslanoglu 2016, 164; Empereur ve Picon 1989, 236-243; Williams 2005, 162-166; Autret *et al.* 2010, 203-207; Burrigato *et al.* 2007, 689-700; Reynolds 2005, 566; Manning *et al.* 2000, 233-247.

¹⁸⁰ Kuzmanov 1973, 18; Scorpan 1977, 278; Peacock 1984, 119; Keay 1984, 271f.; Tomber ve Williams 1986, 48; Peacock ve Williams 1986, 187; Sazanov 1999, 265-279; Piéri 2005, 70-77; Opait 2010, 1017; Ferrazzoli ve Ricci 2010, 817; Kızıllarslanoglu 2016, 160.

¹⁸¹ Peacock ve Williams 1986, 44.

¹⁸² Bonifay ve Piéri 1995, 118-119.

¹⁸³ Piéri 1998, 98-99.

Sinop Müzesi'nde LRA 1 amphoralarının tüm alt tiplerine rastlanmıştır. MS 4. yüzyılın ikinci yarısı ile MS 6. yüzyılın başları arasında üretilen¹⁸⁴ LR 1 amphoralarının ilk formu olan LRA 1A örnekleri (lev. 3.14-18) yuvarlaklaştırılmış dışa çekik dar ağız kenarına, dar bir boyuna, omuzdan itibaren gövdenin altına kadar devam eden kalın yivlere sahiptir. Küçük bir düğme kaideyle sonlanmıştır. Boynun ortasından başlayan kalın yivli kulplar omuz üzerine birleştirilmiştir. Benzer örnekler üretim merkezlerinden birisi olan Elaiussa Sebaste'de, Erythrai'da, Parion'da, Ukrayna kıyılarında Plaka Burnu Batığı'nda, Khersonesos'ta, Topraichioi'da bulunmuştur¹⁸⁵. Sinop Müzesi'nde yer alan LRA 1A amphoraları form özellikleri ve benzer örnekler üzerinden MS 5.-MS 6. yüzyıl arasına tarihlenmektedir.

Sinop Müzesi'nde bulunan LRA 1B amphoraları (lev. 3.19-20) ucu yuvarlatılmış ve dışta sivriltilmiş profilli dudak kenarına sahiptir. Ağız kenarının altında, kulpların birleştiği noktada sivri bir projeksiyon noktası yer alır. Oval, üzeri yivli profile sahip, kalın dikey kulplar boyun ile omuza birleşir. Omuz kısmına doğru genişleyen, ortada daralan ve yuvarlatılmış kaideye doğru tekrar genişleyen bir gövdeye sahiptir. MS 6. ve 7. yüzyıla tarihlenen¹⁸⁶ benzer örnekleri Atina Agorası'nda, Elaiussa Sebaste'de, Erythrai'da, Troia'da, Parion'da, Moesia'da Halmyris, Plaka Burnu Batığı'nda, Ilychovka'da, Kerch'te, Tyritake'de, Khersonesos'ta, Taurica'da, Histria'da, Capidava'da; Iatrus ve Tomi'de; Petra-Tsikhisdziri'de; Yenikapı'da ve Pompeiopolis'te ele geçmiştir¹⁸⁷. Ayrıca Mersin Taşucu Müzesi'nde de örnekleri vardır¹⁸⁸. Sinop Müzesi'nde yer alan LRA 1B amphoraları form özellikleri ve benzer örnekler üzerinden MS 6. yüzyıl ile 7. yüzyıl arasına tarihlenmektedir.

LR 2 Amphoraları (Kat. No. 21-34; Lev. 4.21-24, 5.25-34)

Proto tiplerini Dressel 24 amphoralarının, Late Roman 13 amphoralarının ise öncü tiplerini oluşturduğu "Late Roman Amphora 2" LRA 2 amphoraları ilk olarak Scorpan¹⁸⁹ ve Kuzmanov¹⁹⁰ tarafından tanımlanmıştır. Formun yaygın olarak kullanılan LRA 2 adlandırması ise Riley tarafından Berenike ve Kartaca'dan ele geçen forma ait örnekler üzerinden yapılmıştır¹⁹¹. Ege ve Karadeniz bölgelerindeki farklı alanların yanı sıra¹⁹² Kuzey

¹⁸⁴ Piéri 1998, 98-99.

¹⁸⁵ Elaiussa Sebaste: Kızırlaranoğlu 2016, 351-353, 486-487, lev. 81b-c, 82a (MS 5. yüzyıl); Erythrai: Kırkanlı 2022, 135-136, 164, fig. 5.29-30 (MS 5.-7. yüzyıl); Parion: Akkaş 2020, 196, fig. 10.28-29 (MS 5. yüzyıl); Plaka Burnu Batığı: Waksman *et al.* 2014, 919-920, fig. 4. BZY 55 (MS 6.-7. yüzyıl); Khersonesos: Romanchuk *et al.* 1995, 33, 34, Табл. 12. 45 (MS 6. yüzyıl sonu); Ushakov *et al.* 2010, 507, рис. 12.8 (MS 5.-7. yüzyıl); Topraichioi: Opait 2004b, 294, fig. 1 (MS 5. yüzyılın ilk yarısı).

¹⁸⁶ Piéri 1998, 99.

¹⁸⁷ Atina Agorası: Robinson 1959, pl. 32, M 333 (MS 6. yüzyıl başı); Elaiussa Sebaste: Kızırlaranoğlu 2016, 487, lev. 82b; 488-490, lev. 83-85 (MS 5. yüzyıl sonu-6. yüzyıl); Erythrai: Kırkanlı 2022, 136, 164-165, fig. 6.32-33 (MS 6.-7. yüzyıl); Troia: Heath ve Tekkök 2006-2009, Roman Amphoras 27-28: *Late Roman Amphora 1* (MS 5. yüzyıl sonu-6. yüzyıl başı); Parion: Akkaş 2020, 195-196, fig. 10.30-34 (MS 5. yüzyıl sonu-6. yüzyıl); Plaka Burnu Batığı: Waksman *et al.* 2014, 920, fig. 4. BZY 51, 53, 932-933, 935 (MS 6.-7. yüzyıl); Halmyris: Topoleanu 2000, 135, 333, pl. XLI. 337 (MS 4.-7. yüzyıl); Ilychovka: Sazanov 2000, 225, 243, рис. 4.2 (MS 6.-7. yüzyıl); Kerch: Smokotina 2015, 128, 126, fig. 4.18 (MS 6. yüzyıl); Tyritake: Smokotina 2016, 716, 721, fig. 5.3,4 (MS 6. yüzyıl); Khersonesos: Sazanov 2014, 411, 418, fig. 2. 3-4; Romanchuk *et al.* 1995, 33, 34, Табл. 10. 65; Opait 2004b, 304, fig. 30 (MS 6. yüzyıl sonu); Taurica: Jacobson 1979, 10, рис. 2.6 (MS 6. yüzyıl) Histria: Badescu ve Bivolaru 2015, 194, 195, 204, fig. 3.1-2 (MS 6. yüzyıl); Capidava: Opriş ve Ratiu 2016, 28-29, 40, fig. 17. 1-2 (MS 6. yüzyılın 2. yarısı); Iatrus ve Tomi: Opait 2004b, 294, fig. 2,3 (MS 5. yüzyılın 2. yarısı-6. yüzyıl); Petra-Tsikhisdziri: Inaishvili ve Vashakidze 2009, 152, pl. 86. 4-5 (MS 4.-6. yüzyıl); Yenikapı: Öncü ve Çömlekçi 2018, 19, 21, 18, şek. 1, çiz. 1 (MS 5.-7. yüzyıl); Pompeiopolis: Opait 2018, 702, 707, fig. 27 (Geç Roma-Erken Bizans Dönemi).

¹⁸⁸ Şenol 2009, 231-243, kat. no. 57-75 (MS 5. yüzyıl sonu-6. yüzyıl).

¹⁸⁹ Scorpan 1975, 272, pl. II. 8-10, pl. III. 1-3.

¹⁹⁰ Kuzmanov 1973, 19, Tip XIX.

¹⁹¹ Riley 1979, 217-219.

¹⁹² Arthur 1989, 82; Arthur 1998, 168, 169; Piéri 1998, 99, 100; Piéri 2005, 86; Dyczek 2007, 829.

Ege ve Halikarnassos¹⁹³, Knidos¹⁹⁴, Khios Adası¹⁹⁵, Boeotia¹⁹⁶ ve Nikopolis'te (Epirus Vetus)¹⁹⁷ üretiminin olabileceği yapılan çalışmalarla belirtilmiştir. Doğu Akdeniz ve Karadeniz'de yaygın olarak kullanılan LRA 2 amphoralarının MS 4. yüzyıldan MS 7. yüzyıl başlarına kadar üretiminin devam ettiği bilinmektedir¹⁹⁸.

Piéri tarafından A, B ve C alt tiplerine ayrılan¹⁹⁹ LRA 2 amphoralarının Sinop Müzesi'nde her üç alt tipe ait örnekleri bulunmaktadır. Sinop Müzesi'nde bulunan LRA 2A amphoraları (lev. 4.21) kısa ve dar boyundan yükselen içbükey girintili ağız, dışa doğru genişlemiş, huni formudur. Geniş ve küresel gövde küçük düğme formu bir dipile sonlanmıştır. Elips kesitli kulplar boynun ortasından başlamış, omzun üzerinde sonlanmıştır. Kulbun omuzla birleştiği yerden başlayarak küresel gövdenin neredeyse ortasına kadar amphoranın yüzeyi yivlerle taralıdır. MS 4. yüzyıl sonu ile 7. yüzyıl başı arasına tarihlenen benzer örnekleri Erythrai'da, Troia'da, Cıngırt Kayası'nda, Dobrogea'da, Histria ve Tomi'de, Dobrogea/Dobruca'da (Moesia) Tuna Nehri kıyısında yer alan Sacidava'da, Kırım Yarımadası'ndaki Tyritake'de, Ilurat'ta, Simferopol'un kuzeyinde yer alan Neyzats mezarlık alanında ele geçmiştir²⁰⁰. Ayrıca Marmaris Müzesi'nde de bu tip amphoralar vardır²⁰¹.

Sinop Müzesi'nde bulunan LRA 2B (lev. 4.22-24) amphoralarında cidar kalınlıklarının azaldığı, amphora gövdelerinde bulunan yivlerin nispeten daha derin ve sık işlendiği görülmektedir. MS 5. yüzyıldan itibaren boyun uzamış, gövde daha oval hale gelmiştir²⁰². MS 5. yüzyıl ile 7. yüzyıl başı arasına tarihlenen benzer örnekleri Parion'da, Stobi'de, Sacidava'da, Novae'de, Dobrogea/Dobruca'da (Moesia) Tuna Nehri kıyısında yer alan Capidava'da ve Halmyris'de, Taurica'da (Khersonesos) ele geçmiştir²⁰³.

MS 6. yüzyılın sonu ile 7. yüzyılın ilk yarısında ortaya çıkan ve birçok yeni tipe karakterize olan LRA 2C amphora tipleri uzatılmış boyunları ve gövde yüzeyinde ince taranmış ya da dalgalı çizgi çeşitliliğiyle farklılık oluşturur²⁰⁴. Sinop Müzesi'nde bulunan LRA 2C amphoralarının (lev. 5.25-32) benzerleri Yassıada'da, Parion'da, Yenikapı'da, Tomi'de ve Khersonesos'ta ele geçmiştir²⁰⁵. Taşucu Müzesi'nde de bu tip amphoralar vardır²⁰⁶.

¹⁹³ Riley 1979, 218, 219; Rădulescu 1973, 205; Tomber ve Williams 1986, 46, 47; Peacock ve Williams 1986, 182-184; Daszkiewicz *et al.* 2000, 35; Karagiorgou 2001, 132, 133, 139, 140; Opait 2004a, 10-12; Opait 2004b, 295-297; Dyczek 2007, 829, 830; Swan 2009, 117; Gerousi 2014, 194, 195; Reynolds 2011, 109, Reynolds ve Pavlidis 2014, 453.

¹⁹⁴ Tuna *et al.* 1987, 49.

¹⁹⁵ Tsaravopoulos 1986, 124-144.

¹⁹⁶ Gerousi 2014, 194.

¹⁹⁷ Reynolds ve Pavlidis 2014, 452.

¹⁹⁸ Keay 1984, 354; Peacock ve Williams 1986, 183, 184; Opait 2004a, 11.

¹⁹⁹ Piéri 2005, 86-89.

²⁰⁰ Erythrai: Kırkanlı 2022, 134-135, 164, fig. 5.24-26 (MS 4.-7. yüzyıl); Troia: Heath ve Tekkök 2006-2009, Roman Amphoras 29: *Late Roman Amphora 2* (MS 5. yüzyıl sonu-6. yüzyıl başı); Cıngırt Kayası: Tamer 2022, 949, kat. no. 325 (MS 4. yüzyıl sonu-7. yüzyıl); Dobrogea: Rădulescu 1976, 107, pl. VIII. 1, 1a (MS 6.-7. yüzyıl); Histria ve Tomi: Scorpan 1977, 275, fig. 10.3, 7 (MS 6. yüzyıl); Sacidava: Scorpan 1975, 273, pl. 2.9 (MS 6. yüzyıl); Tyritake: Sazanov 1989, 43, 46, рис. 1.3 (MS 4. yüzyıl sonu-6. yüzyılın 2. yarısı); Ilurat: MS 3. yüzyıla tarihlenen bir Sinop amphorası olarak hatalı yorumlanmıştır. Gaidukevich 1958, 37, рис. 21.2; Neyzats mezarlığı: Vlasov *et al.* 2011, 188, 231, рис. 20. 11; Vlasov *et al.* 2013, 201, 251, fig. 20.11 (MS 4. yüzyılın sonu-6. yüzyılın ortası).

²⁰¹ Şenol 2003, 97 (MS 4.-6. yüzyıl).

²⁰² Piéri 2005, 88.

²⁰³ Parion: Akkaş 2020, 198, fig. 11.35 (MS 5. yüzyılın 2. yarısı-6. yüzyıl); Stobi: Anderson-Stojanović 1992, 96, pl. 82. 700 (MS 5. yüzyıl başı); Sacidava: Scorpan 1977, 275, fig. 10.4 (MS 6. yüzyıl); Novae: Klenina 2010, 1006, 1013, fig. 6. 1-2 (MS 4. yüzyılın 2. yarısı-7. yüzyıl); Capidava: Oprüş ve Ratiu 2016, 29, 40, fig. 17. 8 (MS 5.-7. yüzyıl); Halmyris: Topoleanu 2000, 133-134, 331, pl. XXXIX. 325-326, 332, pl. XL. 327-329 (MS 4.-7. yüzyıl); Taurica: Jacobson 1970, 32, 31, рис. 2.7 (MS 5.-6. yüzyıl).

²⁰⁴ Piéri 2005, 86-89.

²⁰⁵ Yassıada: Van Doorninck 1989, 249, fig. 1.9; Parion: Akkaş 2020, 198, fig. 11.36 (MS 6. yüzyıl); Yenikapı: Öncü

Sinop Müzesi'nde bulunan iki adet LRA 2 amphora örneğinin (lev. 5.33-34) form ve hamur özellikleriyle Ege kökenli²⁰⁷ olduğu anlaşılmaktadır. MS 6.-7. yüzyıla ait olan formun benzer örnekleri Troia Aşağı Şehir D20 açmasında, Priapos'ta ve Khersonesos'ta bulunmuştur²⁰⁸.

LR 4 Amphorası (Kat. No. 35; Lev. 5.35)

LRA 4 diğer isimlendirmesiyle Gaza amphoraları Gazze Bölgesi'ndeki Fenike kaplarının bir üretim geleneği olarak ortaya çıkmıştır²⁰⁹. Geç Antik Dönem'de Doğu Akdeniz'de oldukça sık karşılaşılan LRA 4 amphoralarının MS 1. yüzyıldan itibaren varlığı bilinmektedir. Gazze'nin kuzeyinde yer alan Ashkelon antik yerleşiminde yapılan kazılarda LRA 4 amphoralarının MS 8. yüzyıla kadar kullanımı olduğu belirtilmiştir²¹⁰.

MS 5. ve 6. yüzyıllar boyunca kaliteli bir şarap üreticisi olduğu ve bununla ün kazandığı bilinen Gaza²¹¹, şarabının yanı sıra²¹² LR 4 amphoralarında tespit edilen susam yağı²¹³, zeytinyağı²¹⁴, balık sosu²¹⁵ ve reçineleriyle de²¹⁶ bilinmektedir.

Genel olarak bodur ve uzun olmak üzere iki farklı tip oluşturan LRA 4 amphoraları Majcherek²¹⁷, Zemer²¹⁸ ve Piéri'nin²¹⁹ sınıflandırmalarından sonra Sazanov tarafından tipoloji ve kronoloji problemlerine yönelik bir çalışma yapılmış ve bu amphoralar A, B, C ve D olmak üzere dört ana tipe ve alt tiplere ayrılmıştır²²⁰.

LRA 4 amphoraları geniş boyutları ve silindirik gövdeleriyle karakterizedir. Ağız kalınlaştırılmış ve hafifçe yükseltilmiştir. Yuvarlatılmış ve eğimli omuz üzerinde iki ya da üç yivli kalın kulpları yer alır. Omuzdan tabana geçiş yuvarlatılmıştır²²¹.

Sinop Müzesi'nde bulunan tek bir örnek olan LR 4 amphorasının Majcherek Form 1'i²²², Sazanov'un yaptığı LRA 4 tipoloji çalışmasında ise LRA 4 C1 alt tipindeki örneklerini temsil ettiği görülmüştür²²³. Benzer örnekleri Çanakkale'deki Priapos²²⁴, Taurica'da²²⁵, Tyritake'de²²⁶, Dobruca'da yer alan Kaliakra ve Voyvoda'da²²⁷ bulunmuştur. Sinop

ve Çömlekçi 2018, 19, 21, 18, şek. 2, çiz. 2 (MS 4.-7. yüzyıl); Tomi: Scorpan 1977, 275, fig. 10.3, 8 (MS 6. yüzyıl); Khersonesos: Sazanov 2007, 804, 811, fig. 3; Romanchuk *et al.* 1995, 39, Таб. 14. 75; 15. 74; 16. 76-78. (MS 6. yüzyıl sonu-7. yüzyıl başı); Antonova *et al.* 1971, 88, рис. 13, 14 (MS 4.-6. yüzyıl).

²⁰⁶ Şenol 2009, 248 (MS 7. yüzyıl).

²⁰⁷ Form ve hamur bakımından aynı olan iki örneğin kırmızı renk hamurlu ve çok yoğun ince beyaz mikalı olduğu dikkat çekmektedir. Hamur özellikleri ve katkılar için katalog bölümüne bakınız.

²⁰⁸ Priapos: Rose *et al.* 2007, 94, no.127-128, pl. X (MS 6. yüzyıl sonu-7. yüzyıl); Troia: Rose *et al.* 2024 (baskıda) (MS 6. yüzyıl öncesi); Khersonesos: Sazanov 2007, 804, 811, fig. 3.16 (MS 6. yüzyıl sonu).

²⁰⁹ Landgraf 1980, 69.

²¹⁰ Arthur 1998, 161.

²¹¹ Mayerson 1985, 75.

²¹² Kirwan 1938, 390, pl. 111, Type 10.

²¹³ Rothschild-Boros 1981, 86.

²¹⁴ Piéri 2005, 111.

²¹⁵ Mayerson 1991, 79.

²¹⁶ Pichot ve Şenol 2015, 273-279.

²¹⁷ Majcherek 1995, 163-178.

²¹⁸ Zemer 1978, 43, no. 36; 61, no. 52-53; 61, no. 49-50; 61, no. 51.

²¹⁹ Piéri 2005, 101-114, 103, fig. 66.

²²⁰ Sazanov 2017, 629-647.

²²¹ Piéri 2005, 104, fig. 67.

²²² Majcherek 1995, 166.

²²³ Sazanov 2017, 637-638, fig. 5.C.2

²²⁴ Rose *et al.* 2007, 94, pl. X.129 (MS 5.-6.yüzyıl).

²²⁵ Jacobson 1970, 32, 31, рис. 2.6 (MS 4.-6. yüzyıl)

²²⁶ Sazanov 1989, 46, рис. 1.1 (MS 4. yüzyıl ortası-5. yüzyılın ilk çeyreği).

²²⁷ Kuzmanov 1985, 12, 65, Tip 3, Таб. 4.A29-31 (MS. 6. yüzyıl).

Müzesi'nde yer alan LRA 4 amphorası form özellikleri ve benzer örnekler üzerinden MS 5. yüzyıl ile MS 6. yüzyıl arasına tarihlenmektedir.

Değerlendirme ve Sonuç

Denizden ya da temel sondaj kazılarında bulunmuş olup Sinop Müzesi'ne satın alma yoluyla kazandırılan Roma Dönemi'ne ait 35 adet ithal ticari amphora, Karadeniz kıyılarının ticari potansiyelini ve bu potansiyelin kronolojik açıdan önemini göstermektedir. Karadeniz kıyılarının antik dönemdeki ticari hareketliliğinin ve deniz ticaret rotasının makale kapsamında incelenen amphora buluntuları yoluyla izlenebilmesi oldukça önemlidir.

Anadolu içlerine karayollarıyla bağlanması nedeniyle Sinope, Orta ve Kuzey Anadolu Bölgesi'nin doğal bir limanı haline gelmiş ve Sinop çevresinde bulunan çok sayıda batık bu limanın tarih boyunca önemini koruduğunun da göstergesi olmuştur²²⁸.

Sinop Müzesi'nde bulunan Brindisi, Sicilya Boru Tipli (Tubular), Dressel 1A, Lamboglia II, Havuç formu, DR 2-4, Geç Rhodos, DR 24 similis, Kapitän II, Zemer 41, Augst 46, LRA 1, LRA 2 ve LRA 4 amphoraları Erken İmparatorluk'tan Erken Bizans Dönemi'ne kadar Ege Bölgesi, Doğu Akdeniz ve İtalya kıyılarını kapsayan önemli bir ticari aktivitenin Sinope kentinin ticari hayatında etkin olduğunu göstermektedir.

Roma İmparatorluk sınırlarının Levant'a ulaşması ile birlikte Doğu Akdeniz dünyasında görülen değişimin Karadeniz Bölgesi'ne de yansması, Karadeniz Havzası'nın Akdeniz Bölgesi ile olan sıkı ticari bağlarının yanı sıra Karadeniz'de de Roma hakimiyetiyle birlikte birçok yeni şehrin, var olan şehirlerde ise sivil ya da askeri koloninin kurulması ile ilişkilidir.

Doğu Akdeniz ticareti Karadeniz'i, Ege ve Kuzey Afrika'ya bağlayan kuzey-güney rotası ile yakın doğuyu Yunanistan ve Batı Akdeniz'e bağlayan doğu-batı rotası olarak iki ana ticari rota üzerinden yürütülmektedir²²⁹. Doğu Akdeniz ticaretinin kavşak noktası olan Rhodos üzerinden Karadeniz, Roma deniz ticareti sistemine dâhil edilmiştir²³⁰.

Brindisi amphoralarının MÖ 1.-MS 1. yüzyılda Doğu Akdeniz'deki merkezlere ulaşamamış olmasına rağmen ucuz ve tanınmış Tripolitania zeytinyağının Sinope açıklarında bulunması ilginçtir. Benzer bir durum Sicilya Boru Tipli, Dressel 1A, Lamboglia II ve Havuç formu (Schöne-Mau XV) amphoraları için de geçerlidir. İtalyan kökenli amphoraların Sinope'de bulunması Roma birliklerinin kentte ve bölgede bulunmasının bir sebebi olmalıdır.

Geç Hellenistik-Erken İmparatorluk Dönemi amphoraları, Roma'nın Akdeniz'e egemen olmasıyla birlikte amphoralarda oluşturduğu standartlaşmayı yansıtmaktadır. Bu standartlaşma ve Karadeniz ticaretindeki Roma varlığı, İmparatorluğun ortak formlarından olan Dressel 2-4 (Ege Bölgesi üretimi-kat. no. 6, Pseudo-Kos (Karadeniz Bölgesi üretimi-kat. no. 7), Dressel 24 Similis (Khios üretimi-kat. no. 9) amphoraları üzerinden izlenebilmektedir²³¹. Bu amphoralar Kuzeybatı Karadeniz ve Tuna Irmağı boyunca bulunan yerleşimlerde de sıklıkla ele geçen formlardandır²³².

Mithridates savaşlarının yol açtığı Akdeniz Bölgesi'nde görülen istikrarsızlık ve Karadeniz Bölgesi'nin Akdeniz ile ticari bağlantısı olan Rhodos'un çöküşü nedeniyle

²²⁸ Tatlıcan *et al.* 1998, 335-342; Akarsu 2017, 40; Akarsu ve Tarakçı 2019, 1035.

²²⁹ Casson 1994, 115.

²³⁰ Rougé 1966, 86.

²³¹ Vnukov 2017, 103, 105; Şenol 2015, 249.

²³² Bjelajac 1996, 54.

Karadeniz Bölgesi'ndeki bazı kazıların kontekst buluntularından da görüldüğü üzere Rhodos amphoralarının Karadeniz Bölgesi'ne ithali oldukça azalmıştır²³³. Karadeniz ticareti üzerine yapılan son araştırmalar, Roma'nın Karadeniz Havzası'nda dominant bir güç haline gelmesiyle birlikte izole Pontus ticaretinin pan-roma pazarına bağlanan bir yapıya evrildiğini göstermektedir²³⁴. Bu kapsamda Dressel 2-4, Pseudo-Kos, Dressel 24 Similis amphoralarıyla birlikte imparatorluğun ortak formlarından olan Sinop Müzesi envanterinde yer alan Geç Rhodos amphorasının da (kat. no. 8) Bodrum Müzesi'nden satın alma yoluyla müzeye kazandırılmış olmasına rağmen kataloğa alınması gerekli görülmüştür.

Goth akınlarının şiddetinin azalmasıyla MS 3. yüzyılın sonunda oluşan refah dönemi ancak bir yüzyıl kadar devam edebilmiştir. Hun akınları sonucunda Karadeniz Bölgesi'nde ticaret yeniden sekteye uğramış ve istikrarsız bir görünüm ortaya çıkmıştır²³⁵. Bununla beraber MS 4. yüzyılın sonu ile 5. yüzyılın ortalarında istikrarlı bir görüntü yeniden sağlanmıştır. Hunlar MS 5. yüzyılın başından itibaren batıya doğru göçlerine devam etmiş ve aynı yüzyılın ortalarında aldıkları yenilgilerle etkilerini kaybetmişlerdir²³⁶. I. Iustinianus Dönemi'nde (MS 527-565) sınır güvenliğinin sağlanması amacıyla birçok kale ve gözetleme kulesi yaptırıldığı ya da onarıldığı, Prokopios tarafından belirtilmektedir²³⁷.

Sinop Müzesi'nde bulunan Roma Dönemi'ne ait amphoraların son grubuna ait örneklerden birini Kapitän II amphorası oluşturmaktadır (kat. no. 10). Üretimleri MS 4. yüzyılın sonundan itibaren LRA 1 amphoralarının yaygınlık kazanmasıyla azalan²³⁸, Karadeniz Bölgesi'nde oldukça yaygın görülen ve aynı zamanda üretimi de yapılan²³⁹ Kapitän II amphoralarının Sinop Müzesi örneğinin Ege Bölgesi üretimi olması, Ege üretimi şarapların aynı formda Karadeniz'e ithalinin yapıldığını ve Sinope'de tercih edildiğini göstermesi açısından önemlidir.

Geç Roma Dönemi'nde Augst 46, LRA 1, LRA 4, Zemer 41 amphoraları Suriye, Filistin ve Kilikya Bölgesi'nden gelen gemilerin Kuzey Ege ve Karadeniz'e doğru mal sevkiyatı yaparken takip ettikleri rotanın durakları arasında Sinope'nin de bulunduğunu göstermektedir.

Sinope açıklarında, MS 5. yüzyıla tarihlenen kargo gemilerine ait batıklardan ele geçen amphoralar Afrika, Levant ve Ege bölgelerinden Karadeniz'e yapılan sevkiyatın Konstantinopolis'e kadar uzanan uzun bir tedarik zincirini ortaya koymaktadır. Yüksek bir nüfusa sahip Konstantinopolis'te, ithal gıda maddeleri için büyük bir talep olduğu ve başkent'in limanlarının aynı zamanda aktarma merkezleri olarak hizmet veren *horrea* ile donatıldığı anlaşılmaktadır. Bizans İmparatorluğu'nun Akdeniz Havzası'ndaki topraklarından gelen malların depolanma ve Karadeniz'e sevkiyatı başkent üzerinden gerçekleşmiştir. Karadeniz kıyılarını çevreleyen şehir merkezleri, temel ve lüks ürünler için ana *antrepo* olarak Konstantinopolis'in tedarik ve sevkiyatına güveniyordu. Sinope açıklarında ele geçen batıklardaki mallar tedarik zincirini ortaya koymakla birlikte aynı zamanda Sinope ya da Trapezos gibi daha uzak merkezlere yapılan sevkiyatı ve bu merkezlerden geri dönüş kargolarını da göstermektedir²⁴⁰. Kilikia Bölgesi üretimi LRA 1 ve Ege kökenli LRA 2 amphoralarının Sinop Müzesi'ndeki varlığı da bu ticari sirkülasyonun²⁴¹

²³³ Matiashvili 2004, 122; Inadze 1962, 113; Vnukov 2016, 96, 99; Vnukov 2017, 135.

²³⁴ Vnukov 2017, 135.

²³⁵ Astakhov 2021, 246-247.

²³⁶ Opait *et al.* 2019, 82.

²³⁷ Prok. *Aed.* III. 7. 3-5, 9-12, 23, 24.

²³⁸ Riley 1979, 191.

²³⁹ Popilian 1976, 44.

²⁴⁰ Opait *et al.* 2019, 83.

²⁴¹ Sinop'un batısındaki kargo batıklarında Sinop amphoralarıyla birlikte LRA 1 amphoraları ele geçmiştir, bk.

sonucu olmalıdır. LRA 1 ve LRA 2 örneklerinin diğer Karadeniz merkezlerinde de yoğun olarak ele geçmesi, Sinop Müzesi'ndeki sayısal çoğunlukla örtüşmektedir.

LR 1 amphoralarının yaygın dağılımı şüpheşiz, Kıbrıs, Karia ve Ege adalarının yanı sıra Moesia *Inferior*'u (Bulgaristan'ın Tuna bölgesi) ve Scythia *Minor*'u (Dobrudja/Dobruca) da içeren, İmparator Iustinianus tarafından 536 yılında oluşturulan *Quaestura Exercitus* askeri idari sistemi içerisindeki ticari rota ile ilgilidir²⁴². Bu aynı zamanda LR 2 amphoralarının önerilen *annonna* işlevini²⁴³, yani Kıbrıs'ın Karadeniz kıyısı ve Tuna Nehri boyunca konuşlanmış birliklere şarap tedarik etmekle görevlendirildiğini de desteklemektedir²⁴⁴.

Genel olarak LR 2 amphoralarının Geç Roma-Erken Bizans askeri *annonnasının* nakliye kapları olduğu ve Tuna kıyılarında konuşlanmış birliklere zeytinyağı taşımak için kullanıldığı varsayılmaktadır. Buna karşılık, Böttger ve Karagiorgou daha küçük kapasiteli LR 1 amforalarının, askeri yerleşimlerde (çoğunlukla kaleler) sık sık görülmesinin de gösterdiği gibi, şarap taşımak için kullanıldığını savunmaktadır²⁴⁵.

Teşekkür

Sinop Müzesi envanterine kayıtlı olan Erken İmparatorluk-Geç Roma Dönemi Ege-Akdeniz kökenli ithal amphora grubunu çalışmamıza izin veren Sinop Müzesi Müdürü Sayın Filiz Yılmaz'a, çalışmamızda bizlere yardımcı olan Müze Araştırmacısı Denizhan Demiroğlu'na ve Müze Araştırmacısı Erkut Demirci'ye en içten teşekkürlerimizi sunarız.

Ward 2012, 195, 193, 541-542, fig. 2.

²⁴² Van Alfen 1996, 211.

²⁴³ LR 2 amphoralarının Balkanlardaki dağılımı ve askeri *annonnadaki* rolleri Olga Karagiorgou tarafından tartışılmıştır, bk. Karagiorgou 2001, 129-166.

²⁴⁴ Piéri 2007, 301.

²⁴⁵ Böttger 1990, 926; Karagiorgou 2001, 149-156.

Katalog

(Katalogda kullanılan kısaltmalar; A.Ç.: Ağız Çapı; Y.: Yükseklik. Amphoraların hamur renkleri Munsell Soil Color Charts, 2009 Revision'a göre yazılmıştır. Amphoraların el ve dijital çizimleri Dr. Deniz Tamer ve Doktora öğrencisi Ebru Tamer tarafından yapılmıştır. Amphoraların fotoğrafları ise Sinop Müze Müdürlüğü ve Müze Araştırmacısı Denizhan Demiroğlu tarafından sağlanmıştır).

Kat. No.: 1 (Lev. 1.1)**Envanter No.:** 14.1.88**Tipi:** Brindisi Amphorası**Ölçüler:** A.Ç.: 18,2 cm; Y.: 75,5 cm.**Hamur Rengi:** 2.5 YR 5/6 (Red)**Hamur Tanımı:** Sert pişmiş, içte kırmızı, dışta kahverengi hamurlu, ince-orta boyutta orta yoğunlukta kireç, ince-iri boyutlarda orta yoğunlukta siyah taşçık, ince orta yoğunlukta beyaz mika katkıdır.**Kat. No.: 2 (Lev. 1.2)****Envanter No.:** 45.1.78**Tipi:** DR 21-22 - Sicilian Punic Tubular Amphora**Ölçüler:** A.Ç.: 15,5 cm; Y.: 88,5 cm.**Hamur Rengi:** 2.5 YR 7/6 (Light Red)**Hamur Tanımı:** İnce orta yoğunlukta kireç ve taşçık katkıdır.**Kat. No.: 3 (Lev. 1.3)****Envanter No.:** 1.1.80**Tipi:** Dressel 1A**Ölçüler:** A.Ç.: 16,5 cm; Y.: 105 cm.**Hamur Rengi:** 2.5 YR 6/6 (Light Red)**Hamur Tanımı:** Yoğun ince siyah ve sarı taşçık, ince yoğun beyaz ve sarı mika, ince yoğun kireç katkıdır.**Kat. No.: 4 (Lev. 1.4)****Envanter No.:** 4.2.79**Tipi:** Lamboglia II**Ölçüler:** 15,2 cm; Y.: 81,2 cm.**Hamur Rengi:** 2.5 Y 8/2 (Pale Yellow)**Hamur Tanımı:** İnce yoğun siyah taşçık, orta yoğunlukta çok ince mika katkılı, ince kumsu yapıya sahiptir.**Kat. No.: 5 (Lev. 1.5)****Envanter No.:** 22.17.78**Tipi:** Havuç formlu amphora/ Augst 44/ Schoene-Mau 15**Ölçüler:** A.Ç.: 8,5 cm; Y.: 35,3 cm.**Hamur Rengi:** 10 YR 7/2 (Light Gray)**Hamur Tanımı:** İnce çok yoğun siyah ve kahverengi taşçık, ince az beyaz mika, ince az kireç katkıdır.**Kat. No.: 6 (Lev. 1.6)****Envanter No.:** 1.3.83**Tipi:** DR 2-4 - Kos**Ölçüler:** A.Ç.: 9,8 cm; Y.: 89,1 cm.**Hamur Rengi:** 10 YR 8/3 (Very Pale Brown)**Hamur Tanımı:** İnce-orta boyutta yoğun siyah taşçık, ince orta yoğunlukta beyaz mika, az ince kireç katkıdır.**Kat. No.: 7 (Lev. 2.7)****Envanter No.:** 10.2.83**Tipi:** DR 2-4 - Herakleia Pontike Pseudo-Kos**Ölçüler:** A.Ç.: 10 cm; Y.: 90 cm.**Hamur Rengi:** 7.5 YR 8/4 (Pink) **Astar:** 2.5 YR 5/8 (Red)**Hamur Tanımı:** İnce yoğun siyah piroksen, kırmızı ve beyaz taşçık, ince yoğun beyaz mika, ince orta yoğunlukta kireç, az ince kuvars katkıdır.**Kat. No.: 8 (Lev. 2.8)****Envanter No.:** 7.2.70**Tipi:** Geç Rhodos

Ölçüler: A.Ç.: 11,6 cm; Y.: 90,2 cm.

Hamur Rengi: 7.5 YR 5/6 (Strong Brown)

Hamur Tanımı: İnce yoğun siyah taşçık, ince orta yoğunlukta kireç, az ince beyaz taşçık katkıdır.

Kat. No.: 9 (Lev. 2.9)

Envanter No.: 12.1.95

Tipi: Dressel 24 *similis* Khios

Ölçüler: A.Ç.: 15,8 cm; Y.: 86 cm.

Hamur Rengi: 5 Y 8/2 (Pale Yellow)

Hamur Tanımı: İnce yoğun kum, az ince kireç ve katkıdır.

Kat. No.: 10 (Lev. 2.10)

Envanter No.: 22.3.84

Tipi: Kapitän II

Ölçüler: A.Ç.: 7,5 cm; Y.: 59 cm.

Hamur Rengi: 2.5 YR 5/8 (Red)

Hamur Tanımı: İnce yoğun kireç, ince orta yoğunlukta mika ve siyah taşçık katkıdır.

Kat. No.: 11 (Lev. 2.11)

Envanter No.: 7.3.70

Tipi: Zemer 41

Ölçüler: A.Ç.: 9 cm; Y.: 57,3 cm.

Hamur Rengi: 2.5 YR 5/6 (Red)

Hamur Tanımı: Çok ince yoğun beyaz mika, ince orta yoğunlukta kireç, ince orta yoğunlukta siyah taşçık katkıdır.

Kat. No.: 12 (Lev. 2.12)

Envanter No.: 22.15.78

Tipi: Augst 46

Ölçüler: A.Ç.: 9,6 cm; Y.: 40,8 cm.

Hamur Rengi: 5 YR 7/6 (Reddish Yellow)

Hamur Tanımı: Orta boyutta orta yoğunlukta siyah ve kırmızı taşçık, az ince kireç, çok ince az beyaz mika, az ince kuvars katkıdır.

Kat. No.: 13 (Lev. 2.13)

Envanter No.: 22.14.78

Tipi: Augst 46

Ölçüler: A.Ç.: 9,6 cm; Y.: 40,8 cm.

Hamur Rengi: 5 YR 7/6 (Reddish Yellow)

Hamur Tanımı: Orta boyutta orta yoğunlukta siyah ve kırmızı taşçık, az ince kireç, çok ince az beyaz mika, az ince kuvars katkıdır.

Kat. No.: 14 (Lev. 3.14)

Envanter No.: 14.7.03

Tipi: LRA 1A

Ölçüler: A.Ç.: 7,1 cm; Y.: 50,5 cm.

Hamur Rengi: 7.5 YR 7/4 (Pink)

Hamur Tanımı: İnce yoğun beyaz mika, ince orta boyutta yoğun kuvars, siyah, kırmızı, beyaz taşçık ve kireç katkıdır.

Kat. No.: 15 (Lev. 3.15)

Envanter No.: 4.2.89

Tipi: LRA 1A

Ölçüler: A.Ç.: 6 cm; Y.: 51 cm.

Hamur Rengi: 5 YR 7/8 (Reddish Yellow)

Hamur Tanımı: Orta boyutlu yoğun kuvars, kahverengi ve beyaz taşçık, ince ve orta yoğunlukta kireç katkıdır.

Kat. No.: 16 (Lev. 3.16)

Envanter No.: 7.1.82

Tipi: LRA 1A

Ölçüler: A.Ç.: 6,2 cm; Y.: 52 cm.

Hamur Rengi: 5 YR 7/8 (Reddish Yellow)

Hamur Tanımı: Çok yoğun orta boyutlu siyah ve kahverengi taşçık, orta boyutlu yoğun kuvars, beyaz taşçık, ince orta yoğunlukta kireç katkıdır.

Kat. No.: 17 (Lev. 3.17)

Envanter No.: 10.1.03

Tipi: LRA 1A

Ölçüler: A.Ç.: 9 cm; Y.: 48 cm.

Hamur Rengi: 7.5 YR 7/4 (Pink)

Hamur Tanımı: İnce yoğun beyaz mika, ince orta boyutta yoğun kuvars, siyah (piroksen), kırmızı, beyaz taşçık ve kireç katkıdır.

Kat. No.: 18 (Lev. 3.18)

Envanter No.: 10.1.99

Tipi: LRA 1A

Ölçüler: A.Ç.: 7 cm; Y.: 45 cm.

Hamur Rengi: 5 YR 7/8 (Reddish Yellow)

Hamur Tanımı: Çok yoğun orta boyutlu siyah (piroksen) ve kahverengi taşçık, orta boyutlu yoğun kuvars, beyaz taşçık, ince orta yoğunlukta kireç katkıdır.

Kat. No.: 19 (Lev. 3.19)

Envanter No.: 3.13.73

Tipi: LRA 1B

Ölçüler: A.Ç.: 9 cm; Y.: 53,4 cm.

Hamur Rengi: 2.5 Y 8/4 (Pale Yellow)

Hamur Tanımı: İnce yoğun siyah (piroksen), kırmızı, kahverengi taşçık, ince orta yoğunlukta beyaz mika, ince orta yoğunlukta kireç katkıdır.

Kat. No.: 20 (Lev. 3.20)

Envanter No.: 5.1.98

Tipi: LRA 1B

Ölçüler: A.Ç.: 9,2 cm; Y.: 51 cm.

Hamur Rengi: 2.5 Y 8/4 (Pale Yellow)

Hamur Tanımı: İnce yoğun siyah (piroksen), kırmızı, kahverengi taşçık, ince orta yoğunlukta beyaz mika, ince orta yoğunlukta kireç katkıdır.

Kat. No.: 21 (Lev. 3.21)

Envanter No.: 36.6.77

Tipi: LRA 2A

Ölçüler: A.Ç.: 12,8 cm; Y.: 59,7 cm.

Hamur Rengi: 10 YR 8/3 (Very Pale Brown)

Hamur Tanımı: İnce ve az mika, kuvars, orta boyutta ve orta yoğunlukta siyah katkı ve kireç katkıdır.

Kat. No.: 22 (Lev. 3.22)

Envanter No.: 14.1.75

Tipi: LRA 2B

Ölçüler: A.Ç.: 10,2 cm; Y.: 61,5 cm.

Hamur Rengi: 2.5 YR 5/6 (Red)

Hamur Tanımı: Orta yoğunlukta siyah ve beyaz taşçık, ince yoğun kireç, ince orta yoğunlukta beyaz mika katkıdır.

Kat. No.: 23 (Lev. 3.23)

Envanter No.: 10.1.76

Tipi: LRA 2B

Ölçüler: A.Ç.: 10 cm; Y.: 45 cm.

Hamur Rengi: 5 YR 7/6 (Reddish Yellow)

Hamur Tanımı: İnce orta boyutta yoğun siyah taşçık, ince orta yoğunlukta beyaz mika, kireç ve kırmızı taşçık katkıdır.

Kat. No.: 24 (Lev. 3.24)

Envanter No.: 8.1.88

Tipi: LRA 2B

Ölçüler: A.Ç.: 8 cm; Y.: 55,5 cm.

Hamur Rengi: 7.5 YR 7/4 (Pink)

Hamur Tanımı: İnce orta boyutta yoğun siyah taşçık, ince orta yoğunlukta beyaz mika, kireç ve kırmızı taşçık, az ince kuvars katkıdır.

Kat. No.: 25 (Lev. 4.25)

Envanter No.: 6.1.83

Tipi: LRA 2C

Ölçüler: A.Ç.: 6,8 cm; Y.: 55,2 cm.

Hamur Rengi: 5 YR 7/6 (Reddish Yellow)

Hamur Tanımı: Az ince siyah ve kırmızı taşçık, ince orta yoğunlukta beyaz mika ve kireç katkıdır.

Kat. No.: 26 (Lev. 4.26)

Envanter No.: 1.1.82

Tipi: LRA 2C

Ölçüler: A.Ç.: 11,2 cm; Y.: 82 cm.

Hamur Rengi: 5 YR 6/8 (Reddish Yellow)

Hamur Tanımı: İnce yoğun kuvars, ince orta yoğunlukta beyaz mika, az ince kireç, ince orta yoğunlukta siyah ve gri taşçık katkıdır.

Kat. No.: 27 (Lev. 4.27)

Envanter No.: 3.25.73

Tipi: LRA 2C

Ölçüler: A.Ç.: 10 cm; Y.: 58 cm.

Hamur Rengi: 5 YR5/6 (Yellowish Red)

Hamur Tanımı: İnce orta boyutta orta yoğunlukta kireç ve siyah, gri taşçık, az ince beyaz mika katkıdır.

Kat. No.: 28 (Lev. 4.28)

Envanter No.: 4.2.83

Tipi: LRA 2C

Ölçüler: A.Ç.: 8 cm; Y.: 48 cm.

Hamur Rengi: 5 YR 7/8 (Reddish Yellow)

Hamur Tanımı: İnce orta boyutta orta yoğunlukta kireç ve siyah, gri taşçık, çok az ince beyaz mika katkıdır.

Kat. No.: 29 (Lev. 4.29)

Envanter No.: 10.11.81

Tipi: LRA 2C

Ölçüler: A.Ç.: 6,8 cm; Y.: 55,2 cm.

Hamur Rengi: 7.5 YR 7/6 (Reddish Yellow)

Hamur Tanımı: İnce-orta boyutlu yoğun siyah, beyaz, sarı ve kırmızı taşçık, ince orta yoğunlukta beyaz mika, az ince sarı mika, az ince kum, az ince kireç katkıdır.

Kat. No.: 30 (Lev. 4.30)

Envanter No.: 10.12.81

Tipi: LRA 2C

Ölçüler: A.Ç.: 5,5 cm; Y.: 55 cm.

Hamur Rengi: 7.5 YR 8/3 (Pink)

Hamur Tanımı: İnce orta miktarda kireç ve siyah taşçık, çok az ince beyaz mika katkıdır.

Kat. No.: 31 (Lev. 4.31)

Envanter No.: 28.4.80

Tipi: LRA 2C

Ölçüler: A.Ç.: 8 cm; Y.: 53 cm.

Hamur Rengi: 5 YR 6/6 (Reddish Yellow)

Hamur Tanımı: İnce orta yoğunlukta beyaz mika, az ince kireç katkı, temiz bir hamur yapısına sahiptir.

Kat. No.: 32 (Lev. 4.32)

Envanter No.: 36.4.77

Tipi: LRA 2C

Ölçüler: A.Ç.: 6 cm; Y.: 54 cm.

Hamur Rengi: 5 YR 7/6 (Reddish Yellow)

Hamur Tanımı: İnce-orta boyutta yoğun siyah ve beyaz taşçık, az ince beyaz mika, ince orta miktarda kireç katkıdır.

Kat. No.: 33 (Lev. 4.33)

Envanter No.: 24.32.2016

Tipi: LRA 2-Ege

Ölçüler: A.Ç.: 7 cm; Y.: 49,5 cm.

Hamur Rengi: 5 YR 6/6 (Reddish Yellow)

Hamur Tanımı: Çok yoğun ince beyaz mika, kuvars ve siyah taşçık, ince orta yoğunlukta şamot, ince orta yoğunlukta kireç katkıdır.

Kat. No.: 34 (Lev. 4.34)

Envanter No.: 24.35.2016

Tipi: LRA 2-Ege

Ölçüler: A.Ç.: 7 cm; Y.: 49,5 cm.

Hamur Rengi: 5 YR 6/6 (Reddish Yellow)

Hamur Tanımı: Çok yoğun ince beyaz mika, kuvars ve siyah taşçık, ince orta yoğunlukta şamot, ince orta yoğunlukta kireç katkıdır.

Kat. No.: 35 (Lev. 4.35)

Envanter No.: 7.7.70

Tipi: LRA 4, Majcherek Form 2

Ölçüler: A.Ç.: 9 cm; Y.: 52,7 cm.

Hamur Rengi: 2.5 YR 5/4 (Reddish Brown)

Hamur Tanımı: Çok az ince beyaz mika, az ince siyah taşçık, az ince kireç, yoğun ince kuvars katkıdır.

Bibliyografya

Antik Kaynaklar

- App. *Mithr.* (Appianus, *Mithridateios*) *Appian's Roman History*. With an English translation by H. White I-IV. Cambridge, Mass.-London 1912-1913 (The Loeb Classical Library).
- Diod. *Bibl.* (Diodorus Siculus, *Bibliotheke*) *Historike Diodorus of Sicily*. With an English translation by R. M. Geer. London, New York 1947 (The Loeb Classical Library).
- Cass. Dio. (Cassius Dio, *Rhomaika*) *Dio's Roman History*, Vol. VIII. Books 61-72, translation by Earnest Cary, Loeb Classical Library, William Heinmann, Ltd, London 1925.
- Hdt. (Herodotos, *Historiae*) Herodotus. *The Persian Wars*. With an English translation by A. D. Godley I-IV. London, New York 1975 (The Loeb Classical Library).
- Plin. *nat.* (Plinius Secundus, *Naturalis Historia*) *Pliny Natural History*. With an English translation by H. R. Rackham, W. H. S. Jones, D. E. Eichholz I-X. Cambridge, Mass.-London 1938-1971 (The Loeb Classical Library).
- Plut. *Luc.* (Plutarkhos, *Bioi Paralleloi; Lucullus*) Plutarch. *Lives, Volume II: Themistocles and Camillus. Aristides and Cato Major. Cimon and Lucullus*. Translated by Bernadotte Perrin. Harvard University Press, Cambridge, MA 1914 (Loeb Classical Library).
- Plut. *Per.* (Plutarkhos, *Bioi Paralleloi; Perikles*) Plutarch. *Lives, Volume III: Pericles and Fabius Maximus. Nicias and Crassus*. Translated by Bernadotte Perrin. Harvard University Press, Cambridge, MA 1916 (Loeb Classical Library).
- Plut. *Pomp.* (Plutarkhos, *Bioi Paralleloi; Pompeius*) Plutarch. *Lives, Volume V: Agesilaus and Pompey. Pelopidas and Marcellus*. Translated by Bernadotte Perrin. Harvard University Press, Cambridge, MA 1917 (Loeb Classical Library).
- Prok. *Aed.* (Prokopios, *de Aedificiis*) Procopius. *On Buildings. General Index*. Translated by H. B. Dewing, Glanville Downey. Harvard University Press, Cambridge, MA 1940 (Loeb Classical Library). Procopius Caesariensis, *De Aedificiis*. Ed. J. Haury. Leipzig, Teubner 1905-1913.
- Strab. (Strabon, *Geographika*) *The Geography of Strabo*. With an English translation by H. L. Jones I-VIII. London, New York 1917-1932 (The Loeb Classical Library).
- Hier. *Syn.* (Hierocles, *Synecdemus: accedont fragmenta apud Constantinum Porphyrogenetum servata et nomina urbiom motat*). Ed. A. Burckhardt, Bibliotheca scriptorum Graecorum et Romanorum Teubneriana, Leipzig, 1893.

Modern Kaynaklar

- Akarsu, B.M. 2017. "Sinope Natural Harbor." *Current Researches in Geography*, Eds. H. Arslan, M.A. İçbay ve K. Stoychev, 39-48. Bialystok: International Association of Social Science Research (IASSR) Publications.
- Akarsu, B.M. ve R.Y. Tarakçı. 2019. "Sunken Wrecks of Sinop and Tourism." *International Journal of Eurasia Social Sciences (IJOSES)* 10(38): 1032-1046.
- Akkaş, İ. 2016. "Parion Tiyatrosu Ticari Amphora Buluntuları." *Parion Roma Tiyatrosu*, Eds. C. Başaran ve H.E. Ergürer, 165-178. Ankara: İçdaş Inc. Press.
- Akkaş, İ. 2020. "Parion Yamaç Hamamı Ticari Amphora Buluntuları (MÖ 1. yüzyıl-MS 7. yüzyıl)." *Arkhaia Anatolika* 3: 178-243.

- Akşit, O. 1976, 1985. *Roma İmparatorluk Tarihi: (M.Ö. 27 – M.S. 192)*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Akurgal, E. 1955. *Zwei Grabstelen vorklassischer Zeit aus Sinope*. Berlin: W. De. Gruyter.
- Akurgal, E. 1956. "Sinop Kazıları." *Türk Arkeoloji Dergisi* 6(1): 47-61.
- Akurgal, E. ve L. Budde. 1956. *Vorläufiger Bericht über die Ausgrabungen in Sinope*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Alekseeva, E.M. 1997. *Antichnyy gorod Gorgippiya (The ancient city of Gorgippia)*. Moscow: Editorial URSS.
- Alpözen, T.O. 1975. "Bodrum Müzesi Ticari Amphoraları." *Türk Arkeoloji Dergisi* XXII(2): 5-32.
- Anderson-Stojanović, V.R. 1992. *Stobi: The Hellenistic and Roman Pottery*. New Jersey: Princeton University Press.
- Antonova, I.A., V.N. Danilenko, L.P. Ivasuta, V.I. Kadeev ve A.I. Romancuc. 1971. "Srednevekovie amfori Khersonesa." *Antichnaya drevnost' i srednie veka (ADSV)* 4: 81-101.
- Arsenieva, T.M. ve S.A. Naumenko. 1994. "Kompleks nakhodok iz podvala M" II-III vv.n.e.." *Vestnik Tanaisa* 1: 61-113.
- Arthur, P. 1989. "Aspects of Byzantine Economy: An Evaluation of Amphora Evidence from Italy." *BCH Supplement* XVIII: 81-91.
- Arthur, P. 1998. "Eastern Mediterranean Amphorae between 500 and 700: A View From Italy." *Ceramica in Italia: 6-7 Secolo. Atti Del Convegno in Onore di John W. Hayes*, Ed. L. Sagui, 157-184. Florence: All'Insegna del Giglio.
- Aslan, E., L.U. Erdoğan, U. Orhan ve Y. Kılıç. 2018. "Kekova'da Bulunan Bir Grup Rhodos Amphorası." *Cedrus* VI: 249-263.
- Astakhov, I.A. 2021. "Changes in the Ethnic Picture and Its Impact on the Internal Political Situation in the Bosphorus After Rheskuperis VI." *Laplage em Revista (International)* 7: 245-252.
- Autret, C. 2012. "Cyprus and Cilicia: Amphora Production, Trade and Relations in the Early Roman Era." *Cyprus an Island Culture society ans Social Relations from the Bronze Age to the Venetian Period*, Ed. A. Georgiou, 252-267. Oxford: Oxbow Books.
- Autret, C., R. Yağcı, ve N. Rauh. 2010. "Soli/Pompeiopolis'te LRA 1 Amphora Fırını Alanı." *ANMED* 8: 203-207.
- Badescu, A. 2013. "Amfore orientale de tip Kapitan II descoperite la Histria în Sectorul Basilica extra muros." *Materiale Şi Cercetări Arheologice (serie nouă)* IX: 189-198.
- Badescu, A. ve A. Bivolaru. 2015. "Oriental amphorae discovered at Histria in The Acropolis Centre-South Sector (2014)." *Materiale Şi Cercetări Arheologice (serie nouă)* XI: 193-208.
- Bass, G.F. 1982. "The Pottery." *Yassı Ada, Volume I, A Seventh-Century Byzantine Shipwreck*, Eds. G.F. Bass ve F.H. van Doorninck, 155-188. Texas: Texas A&M University Press.
- Belke, K. 1996. *TIB Paphlagonien: Tabula Imperii Byzantini 9: Paphlagonien und Honorias*. Vienna: Verlag der Osterreichischen Akademie der Wissenschaften.
- Beltrán-Lloris, M. 1970. *Las Ánforas R omanas en España*. Zaragoza: Excma.

- Bezczky, T. 2013. *The Amphorae of Roman Ephesus, Forschungen in Ephesos XV/1*. Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften.
- Bjelajac, L. 1996. *Amfore gornjomezijskog Podunavlja (Amphorae of the Danubian basin in Upper Moesia)*. Beograd: Arheološki Institut.
- Bondoc, D. 2016. "Roman Amphorae from Slaveni, Olt County, Romania." *Arheologia Moldovei XXXIX*: 215-229.
- Bonifay, M. ve D. Piéri. 1995. "Amphores du Ve au VIIe s. à Marseille: Nouvelles données sur la typologie et le contenu." *JRA* 8: 94-120.
- Bonin, A.V. 2019. *Sel'skiye poseleniya Bospora I v. do n.e. – serediny II v. n.e.: voprosy khronologii*. Moscow: Institut Arkheologii Rossiyskoy Akademii Nauk.
- Botte, E. 2012. "L'exportation du thon sicilien à l'époque tardo-républicaine." *Mélanges de l'Ecole française de Rome – Antiquité* 124(2): 577-612.
- Botte, E. 2018. "Fish Processing in Italy and Sicily During Antiquity." *Journal of Maritime Archaeology* 13(3): 377-387.
- Boysal, Y. 1958. "Sinop'un En Eski Buluntuları ve Kolonizasyonu Hakkında." *Türk Arkeoloji Dergisi* 8: 23-29.
- Böttger, B. 1990. "Zur Lebensmittelversorgung des niedermösischen Kastells Iatrus (4-6. Jh.)." *Akten des 14. internationalen Limeskongresses 1986 in Carnuntum*, Eds. H. Vettters ve M. Kandler, 925-930. Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften.
- Brunt, P.A. 1984. "The Role of the Senate in the Augustan Regime. The Classical Quarterly." *The Classical Quarterly* 34, no. 2 (1984): 423-44.
- Bryer, A. ve D. Winfield. 1985. *The Byzantine Monuments and Topography of the Pontos. Vol. I-II*. Washington: Dumbarton Oaks Pub Service.
- Burrigato, F., M. Nezza, A. Ferrazzoli, ve M. Ricci. 2007. "Late Roman 1 Amphora Types Produced at Elaiussa Sebaste." *LRCW 2 Late Roman Coarse Wares, Cooking Wares and Amphorae in the Mediterranean: Archaeology and Archaeometry*, Eds. M. Bonifay ve J. C. Treglia, 689-700. BAR-International Series 1662. Oxford: Archaeopress.
- Carre, M.B. 1985. "Les amphores de la Cisalpine et de l'Adriatique au début de l'empire." *MÉFRA* 97: 207-245.
- Carreras-Monfort, C. ve D.F. Williams. 2002. "'Carrot' amphoras: a Syrian or Palestinian connection?." *The Roman and Byzantine Near East* (3)49: 133-144.
- Casson, L. 1994. *Ships and Seafaring in Ancient Times*. London: British Museum Press.
- Cintas, P. 1950. *Céramique Punique*. Paris: Institut des Hautes- Études de Tunis.
- Cipriano, M.T. 1994. "La raccolta dei bolli sulle anfore italiane trovate in Italia." *Epigrafia della produzione della distribuzione, Actes de la VIIe Rencontre franco-italienne sur l'épigraphie du monde romain, Rome 5 - 6 juin 1992*, 205-218. Rome: l'École Française de Rome.
- Cipriano M.T. ve M.B. Carre. 1989. "Production et typologie des amphores sur la côte Adriatique de l'Italie." *Amphores romaines et histoire économique: dix ans de recherche. Actes du colloque de Sienne (22-24 mai 1986)*. Collection de l'École Française de Rome, 114: 67-104. Roma: l'École Française de Rome.

- Crow, J. ve S. Hill. 1995. "The Byzantine Fortifications of Amastris in Paphlagonia." *AnatSt* 45: 251-265.
- Cumont, F. ve E. Cumont. 1906. *Voyage d'exploration archaéologique dans le Pot et la Petite Arménie Sudia Pontica* 2. Brussels: Lamertin.
- Dalby, A. 2003. *Food in the Ancient World from A to Z*. London: Routledge.
- Daszkiewicz, M., E. Bobryk, P. Dyczek ve G. Schneider. 2000. "Chemical and Mineralogical Composition of Roman Amphorae from Novae and Some Other Sites in Bulgaria-First Results." *Novensia* 12: 23-41.
- Demircioğlu, H. 1970. "Roma Devletinin Eyalet (Provincia) Sistemi Hakkında." *Tarih Araştırmaları Dergisi* 5(8): 443-459.
- Desbat, A. ve M. Picon. 1986. "Les importations d'amphores de Méditerranée orientale à Lyon (fin du Ier siècle avant J.C. et Ier siècle après)." *Recherches sur les amphores grecques*, Eds. J.-Y. Empereur ve Y. Garlan, BCH Suppl. XIII: 637-468. Athena: École Française D'Athènes.
- Doğer, E. ve A.K. Şenol. 1997. "Rhodos Peraiasında İki Yeni Amphora Atölyesi." *Arkeoloji Dergisi* IV: 59-73.
- Drakoulis, D.P. 2012. "Regional Transformations and The Settlement Network Of The Coastal Pontic Provinces In The Early Byzantine Period." *The Black Sea, Paphlagonia, Pontus and Phrygia in Antiquity Aspects of Archaeology and Ancient History*, Ed. G.R. Tsetschladze 79-95. BAR- International Series 2432. Oxford: Archaeopress.
- Dressel, H. 1899. *Corpus Inscriptionum Latinarum, XV, 2. Inscriptiones Urbis Romae Latinae. Instrumentum domesticum. Partis posterioris fasciculus I*. Berlin: G. Reimerum.
- Dyczek, P. 2001. *Roman Amphorae of the 1st-3rd Centuries AD found on the Lower Danube: Typology*. Warszawskiego: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego.
- Dyczek, P. 2007. "Late Roman amphorae from the site of Valetudinarium at Novael." *LRCW 2 Late Roman Coarse Wares, Cooking Wares and Amphorae in the Mediterranean: Archaeology and Archaeometry*, Eds. M. Bonifay ve J.C. Trégliã, 827-834. BAR-International Series 1662. Oxford: Archaeopress.
- Dyczek, P. 2010. "Kapitän II From Novae-Between East and West." *LRCW 3, Archaeology and Archaeometry. Comparison between Western and Eastern Mediterranean*, Eds. S. Menchelli, S. Santoro, M. Pasquinucci ve G. Guiducci, 993-999. BAR-International Series 2185. Oxford: Archaeopress.
- Empereur, J.Y. ve A. Hesnard. 1987. "Les amphores Hellénistiques." *Céramiques Hellénistiques et Romaines* II: 9-70.
- Empereur, J.Y. ve M. Picon. 1989. "Les regions de production d'amphores impériales en Méditerranée Orientale." *Publications de l'École française de Rome* 114: 223-248.
- Ferrazzoli A.F. ve M. Ricci. 2010. "Un Centro di Produzione delle Anfore LR 1: Elaiussa Sebaste in Cilicia. Gli Impianti, Le Anfore." *LRCW 3, Archaeology and Archaeometry. Comparison between Western and Eastern Mediterranean*, Eds. S. Menchelli, S. Santoro, M. Pasquinucci ve G. Guiducci, 815-819. BAR-International Series 2185. Oxford: Archaeopress.
- Finkielsztejn, G. 2001. *Chronologie détaillée et révisée des éponymes amphoriques rhodiens, de 270 à 108 av. J.-C. environ: premier bilan*. BAR-International Series 990. Oxford: Archaeopress.

- Franke, P.R. ve I. Marathaki. 1999. *Wine and Coins in Ancient Greece*. Athens: Hatzimichalis Estate.
- Freed, J. 1989. "Late stamped Dressel 2/4 amphoras from a deposit dated post 200 A.D. at Villa site 10 on the Via Gabina." *Publications de l'École française de Rome 114, Amphores Romaines et Histoire Economique, Dix ans de recherche, Actes du colloque de Sienne (22-24 mai 1986)*, 616- 617. Rome: École Française de Rome.
- French, D. 1990. "Sinopean Notes 1." *Epigraphica Anatolica* 16: 45-64.
- French, D. 1991. "Sinopean Notes 1." *Epigraphica Anatolica* 18: 141-156.
- Gaidukevich, V.F. 1958. "Raskopki Tiritaki I Mirmekiya V 1946—1952 gg." *Materialy i issledovaniya po archeologii SSSR* 85: 149-218.
- Gerousi, E. 2014. "A Late Roman Workshop at Dilesi in Boeotia." *LRCW 4: Late Roman Coarse Wares, Cooking Wares and Amphorae in the Mediterranean: Archaeology and Archaeometry: The Mediterranean: A Market Without Frontiers*, Eds. N. Poulou-Papadimitriou, E. Nodarou ve V. Kilikoglou, 193–202. BAR-International Series 2616(I). Oxford: Archaeopress.
- Ghița, C.E. 2010. "Achaemenid and Greco - Macedonian Inheritances in the Semi - Hellenised Kingdoms of Eastern Asia Minor." Ph.D. diss, University of Exeter.
- Golofast, L.A. 2010. "Amfornaia tara iz raskopok zol'nika rimskogo vremeni u podnozhii gory Mitridat v Kerchi." *Materialy po arkheologii, istorii i etnografii Tavrii 16 Simferopol*, Eds. A. I. Aibabin, 82-139. Moscow: Nauka Publishing.
- Görkay, K. 2020. "Corinthian, Attic Black Figure and Red Figure Pottery From Sinope." *Anatolia* 46: 347-453.
- Grace, V.R. 1971. "Samian Amphoras." *Hesperia* 40(1): 52-95.
- Guasch, R.P. 1971. "Consideraciones sobre un nuevo tipo de ánfora." *Pyrenae* 7: 165-173.
- Hammond, N.G.L. 1959. *A History of Greece to 332 B.C.* Oxford: Oxford University Press.
- Hawkes, C.F.C. ve M.R. Hull. 1947. *Camulodunum. Report of the Research Committee of the Society of Antiquaries of London*. London: Society of Antiquaries.
- Hayes, J.W. 1991. *Paphos III. The Hellenistic and Roman Pottery*. Nicosia: Imprinta Ltd.
- Hayes, J.W. 1997. *Handbook of Mediterranean Roman Pottery*. London: University of Oklahoma Press.
- Heath, S. ve B. Tekkök, Eds. (2006-2009). *Greek, Roman and Byzantine Pottery at Ilion (Troia)* <http://classics.uc.edu/troy/grbpottery/> Erişim 29.2.2024
- Inadze, M. 1962. "Savachro urtiertobata istoriidan dzvel kolkhetshi (A Contribution to the History of Trade in Ancient Colchis)." *Kavkasiur-Abhloaghmosavluri krebuli*, II: 81-124.
- Inaishvili, N. ve N. Vashakidze. 2009. "Typology and Cronology of Greek, Roman and Early Byzantine Amphorae from Petra-Tsikhisdziri." *PATABS I. Production and Trade of Amphorae in the Black Sea: Actes de la Table Ronde internationale de Batoumi et Trabzon, 27–29 Avril 2006*, Eds. D. Kassab-Tezgör ve N. Inaishvili, 151-152. Paris: Institut Français d'Études Anatoliennes.
- Işık, A. 2001. *Antik Kaynaklarda Karadeniz Bölgesi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.

- Jacobson, A.L. 1970. *Rannesrednevekovye sel' skie poselenija jugo-zapadnoj Tavriki*. (Materialy i issledovaniya po arheologii SSSR; No. 168): Leningrad: Nauka Publishing.
- Jacobson, A.L. 1979. *Keramika i keramicheskoe proizvodstvo srednevekovoi Tavriki*. Leningrad: Nauka Publishing.
- Jones, A.H.M. 1964. *The Later Roman Empire, 284- 602: A Social, Economic, and Administrative Survey, 3 vols*. Oxford: Basil Blackwell.
- Kakhidze, E. 2008. "Apsaros: A Roman Fort in Southwestern Georgia." *Pottery, People, and Places: Study and Interpretation of Late Hellenistic Pottery BSS 16*, Eds. P. Guldager-Bilde ve M. L. Lawall, 303-332. Aarhus: Aarhus University Press.
- Kallet-Marx, R.M. 1995. *Hegemony to Empire: The Development of the Roman Imperium in the East from 148 to 62 B.C*. Berkeley: University of California Press.
- Kapitän, G. 1972. "Le anfore del relitto romano di Capo Ognina (Siracusa)." *Recherches sur les Amphores Romaines Collection de L'École Française de Rome 10*, Eds. P. Baldacci, G. Kapitän, N. Lamboglia, C. Panella, E. Rodriguez-Almeida, B. Sciarra, A. Tchernia ve F. Zevi, 243-252. Roma: l'École Française de Rome.
- Karagiorgou, O. 2001. "LR2: A Container fot the Miliitary Annona on the Danubian Border?." *Economy and Exchange in the East Mediterranean During Late Antiquity*, Eds. D. Kingsley ve M. Decker, 129-166. Oxford: Oxbow.
- Kaya, M.A. 2005. "Anadolu'da Roma Eyaletleri Sınırlar ve Roma Yönetimi." *Tarih Araştırmaları Dergisi XXIV(38)*: 11-30.
- Keay, S.J. 1984. *Late Roman Amphorae in the Western Mediterranean. A Typoloy and Economic Study, The Catalan Evidence*. BAR-International Series 196. Oxford: Archaeopress.
- Khalvashi, M. 2009. "Roman Amphorae from Gonio-Apsarus." *PATABS I. Production and Trade of Amphorae in the Black Sea: Actes de la Table Ronde internationale de Batoumi et Trabzon 27-29 Avril 2006 Varia Anatolica XXI*, Eds. D. Kassab-Tezgör ve N. Inaishvili, 33-34. Paris: Institut Français d'Études Anatoliennes.
- Kırkanlı, E. 2021. "1977-1988 Erythrai Kazıları Ticari Amphora Buluntuları." Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi.
- Kırkanlı, E. 2022. "Erythrai Roma İmparatorluk ve Erken Bizans Amphoraları (1977-1988 Kazıları)." *SRMKA Seramik Araştırmaları Dergisi 4*: 100-167.
- Kızırlarlınoğlu, A. 2016. "Antik Çağ'da Elaiussa Sebaste'nin Amphora Üretimi ve Ticari İlişkiler." Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi.
- Kızırlarlınoğlu, A. 2019. "Elaiussa Sebaste'den Kos Origin Sorunsallı Dressel (DR) 2-4 Amphoraları." *Cevat Başaran'a 60. Yaş Armağanı*, Eds. V. Keleş, H. Kasapoğlu, H.E. Ergürer, E. Çelikbaş, A. Yılmaz, 39-70. Ankara: Bilgin Kültür Sanat Yayınları.
- Kızırlarlınoğlu, A. 2023. "Antiochia ad Cragum, Pinched Handle / Zemer 41 / Agora M239 Amphora Üretimi: Tipolojik Özellikleri ve Varyasyonları." *Sosyal Bilimlerde Güncel Tartışmalar 14*, Ed. M. Bulunt, 1674-1705. Ankara: Bidge Yayınları.
- Kirwan, L.P. 1938. "The Pottery." *The Royal Tombs of Ballana and Qustul*, Eds. W. B. Emery ve L.P. Kirwan, 286- 391. Egypt: Government Press.
- Klenina, E. 2010. "Trade Relations Between The Mediterranean and The Black Sea Region In The 3rd-6th Centuries A.D. The Light Of Ceramic Artifacts." *LRCW 3, Archaeology and Archaeometry. Comparison between Western and Eastern Mediterranean*. BAR-

- International Series 2185 (II), Eds. S. Menchelli, S. Santoro, M. Pasquinucci ve G. Guiducci, 1005-1014. Oxford: Archaeopress.
- Klenina, E. 2015. "Amphorae of the 1st century BC-4th century AD from Chersonesos Taurica: the issue of trade relations." *Per Terram, Per Mare. Seaborne Trade and the Distribution of Roman Amphorae in the Mediterranean*, Ed. S. Demesticha, 79-97. Uppsala: Åströms Förlag.
- Koçak, Ö. 2006. "Eskiçağ'da Orta Karadeniz Bölümü Madenciliği." *Karadeniz Araştırmaları Sempozyum Bildirileri*, Eds. D.B. Erciyas ve E. Koparal, 1-38. İstanbul: Ege Yayınları.
- Kovalecskaja, L. ve T. Sarnowski. 2003. "La Vaisselle des Habitant'sd'une Maison Rurale de l'époque Romaine dans la Chora de Chersonése Tarurique." *RCRFActa* 38: 229-235.
- Krapivina, V. 2009. "Amphorae of the 3rd-4th Centuries A.D. in Olbia Pontica." *PATABS I. Production and Trade of Amphorae in the Black Sea: Actes de la Table Ronde internationale de Batoumi et Trabzon, 27-29 Avril 2006*, Eds. D. Kassab-Tezgör ve N. Inaishvili, 69-73. Paris: Institut Français d'Études Anatoliennes.
- Kuzmanov, G. 1973. "Typologie et chronologie des amphores de la Haute époque Byzantine." *Archeologija*: 14-21.
- Kuzmanov, G. 1985. *Céramique de la Haute Époque Byzantine provenant de Thrace et de Dacie (IVe - le début du VIIe S.)*. Sofia: Bülgarska Akademija na Naukite.
- Lamboglia, N. 1952. "La nave romana di Albenga." *Riv. Studi Liguri* 18: 131-203.
- Lamboglia, N. 1955. "Sulla cronologia delle anfore romane de età repubblicana." *RSTLig*: 252-260.
- Landgraf, J. 1980. "La Céramique Byzantine." *Tell Keisan(1971-1976): une cité phénicienne en Galilée*, Eds. J. Briend ve J.B. Humbert, 51-88. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht.
- Lazarov, M. 1973. "Amphores antiques (VIe Ier s.av.n.ère) du littoral Bulgare de la mer Noire." *Bulletin du Musée National de Varna* 9: 3-52.
- Lejpunskaja, N. A. 2009. "Hellenistic Amphorae from Olbia Pontica." *PATABS I. Production and Trade of Amphorae in the Black Sea: Actes de la Table Ronde internationale de Batoumi et Trabzon, 27-29 Avril 2006*, Eds. D. Kassab-Tezgör ve N. Inaishvili, 63-68. Paris: Institut Français d'Études Anatoliennes.
- Levick, R. 1967. *Roman Colonies in Southem Asia Minor*. Oxford: Oxford University Press.
- Loeschcke, S. 1942. "Die römische und die belgische keramik." *Das Römerlager in Oberaden und das Uferkastell in Beckinghausen an der Lippe*, Ed. C. Albrecht, 11.2. Dortmund: Verlag Fr. Wilh. Ruhfus.
- Lund, J. 2000. "The Pinched-Handle Transport Amphorae as evidence of the Wine Trade of Roman Cyprus." *International Congress of Cypriot Studies*, Ed. G. K. Ioannidis ve S. Chatzistylliss, 565-578. Nicosia: Society of Cypriot Studies.
- Lund, J. 2011. "Rhodian Transport Amphorae as a Source for Economic Ebbs and Flows in the Eastern Mediterranean in the Second Century BC." *The Economies of Hellenistic Societies, Third to First Centuries B.C.*, Eds. Z. H. Archibald, J. K. Davies ve V. Gabrielsen, 280-205. Oxford: Oxford University Press.
- Macro, A. D. 1980. "The Cities of Asia Minor Under the Roman Imperium." *Halbband Politische Geschichte (Provinzen und Randvölker: Griechischer Balkanraum; Kleinasien Band 7/2)*, Ed. H. Temporini, 659-695. Berlin: Walter de Gruyter.

- Magie, D. 1950. *Roman Rule in Asia Minor. To The End Of The Third Century After Christ*. New Jersey: Princeton University Press.
- Majcherek, G. 1995. "Gazan amphorae: typology reconsidered." *Hellenistic and Roman pottery in the Eastern Mediterranean-Advances in Scientific Studies, Acts of the II Nieborow Pottery Workshop*, Eds. H. Meyza ve J. Mlynarczyk, 163-178. Warsaw: Polish Academy of Sciences.
- Mana, J.M. 1951. "Sobre tipología de ánforas púnicas." *Crónica del VI Congreso de Arqueología de Sudeste*: 203-210.
- Manacorda, D. 1975. "Proposta per Una Identificazione Dell'Anfora Dressel 24." *ArchCl* XXVII: 378-383.
- Manacorda, D. 1990. "Le fornaci di Visellio a Brindisi: primi risultati dello scavo." *Vetera Christianorum*: 375-415.
- Manning, S.W., S.J. Monks, D.A. Sewell, ve S. Demesticha. 2000. "Late Roman 1a amphora production at the Roman site of Zygi-Petrini, Cyprus." *RDAC*: 233-257.
- Marek, C. 2003. *Bithynia et Pontus*. Berlin: Von Zabern.
- Martin-Kilcher, S. 1994. *Die Römischen Amphoren aus Augst und Kaiseraygst. Die Amphoren für Wein, Fischauce, Südfrüchte (Gruppen 2-24) und Gesamtauswertung*, FiA 7/2-3, Augst. Basel: Schwabe & Co. AG. Muttenz.
- Matiashvili, N. 2004. "The Red-Gloss Pottery from Vani in Colchis." *Pontus and the Outside World. Studies in Black Sea History, Historiography and Archaeology Colloquia Pontica*, 9, Ed. C. J. Tuplin, 121-130, Leiden: Brill.
- Mayerson, P. 1985. "The wine and vineyards of Gaza in Byzantine period." *BASOR* 257: 75-80.
- Mayerson, P. 1991. "The Gaza 'wine' jar (gazition) and the 'lost' Ashkelon jar (askalonion)." *IEJ* 42: 76-80.
- Meriç, R. 2002. *Spathellenistisch-Römische Keramik und Kleifunde aus Einem Schachtbrunnen am Staatsmarkt*. Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften.
- Millar, F. 1966. "The Emperor, the Senate and the Provinces." *JRS* 56(1-2): 156-166.
- Miller, K. 1916. *Itineraria Romana. Römische Reisewege an der Hand der Tabula Peutingeriana*. 2. Ausg. Stuttgart: Strecker und Schröder.
- Mitford, T.B. 1980. "Cappadocia and Armenia Minor: Historical Setting of the Limes." *Aufstieg und Niedergang der Römischen Welt* II.13, Eds. H. Temporini ve W. Haase, 1169-1228. Berlin, Boston: De Gruyter.
- Naumenko, S.A. 2012. "Sostav Amfor V Zakiytykh Kompleksakh Tanaisa Kontsa I -Serediny III VV. N. E." *Journal of Tanais* 3: 63-88.
- Naumenko, S.A. 2013. "Trade Relations Between Tanais and the Pontic Region." *The Bosphorus: Gateway between the Ancient West and East (1st Millenium BC-5th Century AD)*, Eds. G. R. Tsetskhladze, S. Atasoy, A. Avram, Ş. Dönmez ve J. Hargrave, 103-108. Oxford: Archaeopress.
- Negru, M., A. Badescu ve R. Avram. 2003. "Kapitän II Amphorae in Roman Dacia." *RCRFActa* 38: 209-214.

- Oelmann, F. 1914. *Materialien, zur römisch-germanischen Keramik*. Frankfurt: Römisch-Germanische Kommission RGK.
- Oktan, M. 2008. "Roma Cumhuriyet Dönemi'nde Pontos'da Yapılan Düzenlemeler." *Anatolia* 34: 47-75.
- Olshausen, E. 1980. "Pontos und Rom (63 v. Chr.–64 n. Chr.)." *Aufstieg und Niedergang der Römischen Welt, II.7.2*, 903-912. Berlin, Boston: De Gruyter.
- Opait, A. 1980. "Considerații preliminare asupra amforelor romane și romano-bizantine din Dobrogea." *Peuce* 8: 291-327.
- Opait, A. 1987. "Amfore romane de mare capacitate. Considerații tipologice." *Dacia* 38: 245-258.
- Opait, A. 2004a. *Local and Imported Ceramics in the Roman Province of Scythia (4th-6th centuries AD)*. BAR-International Series 1274. Oxford: Archaeopress.
- Opait, A. 2004b. "The Eastern Mediterranean Amphorae in the Province of Scythia." *Transport Amphorae and Trade in the Eastern Mediterranean*, Eds. J. Eiring ve J. Lund, 293-308. Acts of the International colloquium at the Danish Institute at Athens, September 26-29, 2002, Monographs of the Danish Institute at Athens 5. Aarhus: Aarhus University Press.
- Opait, A. 2007. "From DR 24 to LR 2 ?." *LRCW 2 Late Roman Coarse Wares, Cooking Wares and Amphorae in the Mediterranean: Archaeology and Archaeometry*, Eds. M. Bonifay ve J.C. Tréglia, 627-643. BAR-International Series 1662. Oxford: Archaeopress.
- Opait, A. 2010. "On The Origin of Carthage LR Amphora 1." *LRCW 3, Archaeology and Archaeometry. Comparision between Western and Eastern Mediterranean*, Eds. S. Menchelli, S. Santoro, M. Pasquinucci and G. Guiducci, 1015-1022. BAR-International Series 2185 (II). Oxford: Archaeopress.
- Opait, A. 2018. "Local and Imported Wine at Pompeiopolis, Paphlagonia." *RCRFAActa* 45: 701-713.
- Opait, A., Davis, D., Brennan, M. L., ve Kofahl, M. 2019. "The Sinop F Shipwreck in the Black Sea: An International Cargo From Late Antiquity." *International Symposium on Sinope and Black Sea Archaeology, Ancient Sinope and Black Sea*, Eds. H. Kaba, G. Kan Şahin, B. M. Akarsu, O. Bozoğlan, 77-89. Sinop: Şimal Ajans.
- Opait, A. ve A. Tsaravopoulos. 2011. "Amphora of Dressel 24 Similis Type in the Central Aegean Area(Chios-Erythrai-Kyme)." *BSA* 106: 275-323.
- Oprîş, I.C. ve A. Ratiu. 2016. "An Early Byzantine Amphorae Deposit from Capidava." *Journal of Ancient History and Archeology* 3(1): 24-42.
- Ostrogorsky, G. 1999. *Bizans Devleti Tarihi*. Çev.: F. İşıltan, 5. Baskı. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Öncü, Ö.E. ve S. Çömlekçi. 2018. "Yenikapı Kazıları ve Bizans Dönemi Amphora Buluntuları." *XI th Congress AIECM 3 on Medieval and Modern Period Mediterranean Ceramics Proceedings*, Eds. D. Karakaya ve T. G. Little, 15-30. Ankara: Dumat Ofset.
- Özsait, M. 2000. "İlkçağ Tarihinde Trabzon ve Çevresi." *Trabzon Tarihi Sempozyumu Bildirileri (6-8 Kasım1998 Trabzon)*, 35-43. Trabzon: Trabzon Belediyesi Kültür Yayınları.
- Özyiğit, Ö. 1990. "1988 Yılı Erythrai Sondaj Çalışmaları." *Kazı Sonuçları Toplantısı* XI(I): 125-150.

- Palamida, Ch., F.K. Seroglou, M.L. Lawall ve A. Yiannikouri. 2016. "The Emergence of Hellenistic Transport Amphoras: The Example of Rhodes." *Traditions and Innovations Tracking The Development of Pottery from The Late Classical to The Early Imperial Periods Proceedings of The 1st Conference of Iarpothp Berlin, November 2013, 7th – 10th*, Eds. S. Japp ve P. Kögler, 135-150. Wien: IARPotHP e.V.
- Palazzo, P. 1989. "Le anfore di Apani (Brindisi)." *Amphores romaines et histoire économique: dix ans de recherche. Actes du colloque de Sienne (22-24 mai 1986)*. Collection de l'École Française de Rome 114: 548-553. Rome: École Française de Rome.
- Panella, C. 1970. "Anfore." *Ostia II Le terme del Nuotatore: scavo dell ambiente 1. Studi miscellanei* 16: 102-156.
- Panella, C. 1973. *Appunti Su Un Gruppo Di Anfore Della Prima, Media E Tarda Eta Imperiale (Secoli I-V D.C.)*. Roma: De Luca Editore.
- Papuashvili, R. 2009. "Amphorae from the Mouth of the Khobi." *PATABS I. Production and Trade of Amphorae in the Black Sea: Actes de la Table Ronde internationale de Batoumi et Trabzon, 27-29 Avril 2006*, Eds. D. Kassab-Tezgör ve N. Inaishvili, 133-134. Paris: Institut Français d'Études Anatoliennes.
- Peacock, D.P.S. 1984. "The Amphorae: Typology and Chronology." *Excavations at Carthage: The British Mission. The Pottery and Other Ceramic Objects from the Site Vol I,2*, Eds. M. G. Fulford ve D. P. S. Peacock, 116-140. Sheffield: British Museum Press.
- Peacock, D.P.S. ve D.F. Williams. 1986. *Amphorae and the Roman Economy*. London: Longman.
- Pichot, V. ve A.K. Şenol. 2015. "Amphores de Gaza et résine sur le site de production d'amphores du Haut-Empire d' Akadémie (Maréotide)." *BCE* 25: 277-289.
- Piéri, D. 1998. "Les Importations D' Amphores Orientales En Gaule Meridionale Durant L' Antiquite Tardive Et Le Haut-Moyen Age (IV-VII siecles apres J.-C.) Typologie, cronologie et contenu." *SFECAG, Actes Du Congres D' Istres*: 97-106.
- Piéri, D. 2005. *Le Commerce du vin Oriental, A l' Epoque Byzantine (Ve- VIIe siecles). Le Temoignage des Amphores en Gaule*. Beyrouth: Institute Francais du Proche-Orient.
- Piéri, D. 2007. "Béryte dans le grand commerce méditerranéen. Production et importation d'amphores dans le Levant protobyzantin (Ve-VIIe s. ap. J.-C.)." *Productions et échanges dans la Syrie grecque et romaine (Lyons)*, Ed. M. Sartre, 297-327. Lyon: Maison de l' orient méditerranéen.
- Podossinov, A.V. 2012. "Bithynia, Paphlagonia and Pontus on the Tabula Peutingeriana." *The Black Sea, Paphlagonia, Pontus and Phrygia in Antiquity. Aspects of Archaeology and Ancient History*, Ed. G.R.Tsetskhladze, 203-206. BAR-International Series 2432. Oxford: Archaeopress.
- Popilian, Gh. 1976. *Ceramica Romană din Oltenia*. Craiova: Scrisul Românesc.
- Rădulescu, A. 1973. "Amfore cu Inscripti de la Edificul Roman cu Mozaic din Tomis." *Pontica* 6: 193-207.
- Rădulescu, A. 1976. "Amfore Romane și Romano-Bizantine din Scythia Minor." *Pontica* 9: 99-114.
- Rauh, N.K. ve K.W. Slane. 2000. "Possible amphora kiln sites in Western Rough Cilicia." *JRS* 13: 319-330.

- Rauh, N.K., M.J. Dillion, C. Dore, R. Rothaus, ve M. Korsholm. 2006. "Viticulure, oleiculure and economic development in Roman Rough Cilicia." *Roman Rough Cilicia, Münster Beiträge für Antike Handelsgeschichte* 25: 49-98.
- Reusch, W. 1970. "Kleine, spitzkonische Amphoren." *SaalbJb* 27: 25-63.
- Reynolds, P. 2000. "The Beirut Amphora Type, 1st Century BC-7th Century AD: An Outline of Its Formal Development and some Preliminary Observations of Regional Economic Trends." *RCRFActa* 36: 387-395.
- Reynolds, P. 2005. "Levantine amphorae from Cilicia to Gaza: a typology and analysis of regional production trends from the 1st to the 7th centuries." *LCRW 1*, Eds. J.M. Gurt i Esparraguera, J. Buxeda i Garrigos ve M.A. Cau Ontiveros, 563-611. BAR-International Series 1340. Oxford: Archaeopress.
- Reynolds, P. 2008. "Linear Typologies and Ceramic Evolution." *Facta* 2: 61-87.
- Reynolds, P. 2010. "Trade Networks Of The East, 3rd To 7th Centuries: The View From Beirut (Lebanon) and Butrint (Albania) (Fine Wares, Amphorae and Kitchen Wares)." *LRCW 3, Archaeology and Archaeometry. Comparision between western and easternMediterranean*, Eds. S. Menchelli, S. Santoro, M. Pasquinucci ve G. Guiducci, 89-114. BAR-International Series 2185(II). Oxford: Archaeopress.
- Reynolds, P. 2011. "A 7th century pottery deposit from Byzantine Carthago Spartaria (Cartagena, Spain)." *LRFW 1. Late Roman Fine Wares. Solving Problems of Typology and Chronology.: A Review of the Evidence, Debate and New Contexts*, Eds. M. A. Cau Ontiveros, P. Reynolds ve M. Bonifay, 99-127. Oxford: Archaeopress.
- Reynolds, P., S.Y. Waksman, S. Lemaître, H. Curvers, M. Roumié ve B. Nsouli. 2009. "An early Imperial Roman pottery production site in Beirut (BEY 015): chemical analyses and a ceramic typology." *Berytus* 51-52: 71-115.
- Reynolds, P. ve E. Pavlidis. 2014. "Nikopolis (Epirus Vetus): An Early 7th Century Pottery Assemblage from the Bishop's House' (Greece)." *LRCW 4, Late Roman Coarse Wares, Cooking Wares and Amphorae in the Mediterranean, Archaeology and Archaeometry*, Eds. N. Poulou-Papadimitriou, E. Nodarou ve V. Kilikoglou, 451-467. BAR-International Series 2616. Oxford: Archaeopress.
- Riley, J.A. 1979. "The Coarse Pottery from Berenice." *Excavations at Sidi Khrebish Benghazi (Berenice) II*, Ed. J. A. Lyod, 91-467. Libya Antiqua Supplement 5(2). Tripoli: Dept of Antiquities of Libya.
- Riley, J.A. 1981. "The Pottery from the Cisterns 1977.1, 1977.2 and 1977.3." *Excavations at Carthage, 1977*, Ed. J. H. Humphrey, 85-124. Michigan: Ann Arbor.
- Robinson, D.M. 1906. "Ancient Sinope." *AJP* (27)2: 125-333.
- Robinson, H.R. 1959. *Pottery of the Roman Period: Chronology. The Athenian Agora, Vol. 5, Pottery of the Roman Period: Chronology*. New Jersey: Princeton University Press.
- Roebuck, C. 1959. *Ionian Trade and Colonisation*. New York: Ares Pub.
- Romanchuk, A.I., A.V. Sazanov ve L.V. Sedikova. 1995. *Amfory iz Kompleksov Vizantiyskogo Khersona*. Ekaterinburg: Izdatel'stvo Ural'skogo Universiteta.
- Romano, I.B. 1994. "A Hellenistic Deposit from Corinth: Evidence for Interim Period Activity (146-44 B. C.)." *Hesperia* 63(1): 57-104.

- Rose, B.C., B. Tekkök ve R. Körpe. 2007. "Granicus River Valley Survey Project, 2004-2005." *Studia Troica* 17: 65-150.
- Rose, B.C., B. Tekkök-Karaöz ve S. Heath. 2024. "Ilion Lower City Houses." Bonn: Habelt.
- Rothschild-Boros, M.C. 1981. "The determination of amphora contents." *Archaeology and Italian society: Prehistoric, Roman and Medieval Studies*, Eds. G. Barker ve R. Hodges, 79-89. BAR- International Series 121. Oxford: Archaeopress.
- Rougé, J. 1966. *Recherches sur l'organisation du commerce maritime en Méditerranée sous l'Empire Romain*. Paris: S.E.V.P.E.N.
- Sazanov, A. 1989. "O Khronologii Bospora Rannevizantiyskogo Vremeni." *Akademin Nauk Osor Sovetskaya Arkheologiya (Otdel'nyy ottisk)*, 4: 41-60.
- Sazanov, A. 1999. "Les Amphores –LA 1 Carthage dans la Région de la mer Noire, (Typologie et Chronologie: Ve - VIIe s. Apr. J. - C.)." *Production et Commerce des Amphores Anciennes en mer Noire*, Ed. Y. Garlan, 265-279. Provence: Presses Universitaires de Provence.
- Sazanov A. 2000. "Keramicheskiye kompleksey Bospora 570-580 gg." *Drevnosti Bospora* 3: 221-259.
- Sazanov, A. 2007. "Les Amphores Orientales d'Époque Protobyzantine au Nord de la Mer Noire: Chronologie et Typologie." *LRCW 2 Late Roman Coarse Wares, Cooking Wares and Amphorae in the Mediterranean: Archaeology and Archaeometry*, Eds. M. Bonifay ve J.C. Tréglia, 803-815. BAR-International Series 1662. Oxford: Archaeopress.
- Sazanov, A. 2014. "The Deposit of the Ends of the 6th Century AD from Chersonesos (Crimea)." *LRCW 4. Late Roman Coarse Wares, Cooking Wares and Amphorae in the Mediterranean, Archaeology and archaeometry. The Mediterranean: a Market without Frontiers*, Eds. N. Poulou-Papadimitriou, E. Nodarou ve V. Kilikoglou (Eds.), 411-423. BAR-International Series 2616 (I): Oxford: Archaeopress.
- Sazanov, A. 2017. "Un ensemble de la fin du VIe siècle. Secteur nord de Chersonése(Crimée)." *LRCW 5, Late Roman coarse wares, cooking wares and amphorae in the Mediterranean: Archaeology and Archaeometry*, Ed. D. Dixneuf, 651-669. Alexandrie: Centre d'Études Alexandrines.
- Schöne, R. 1871. "Tituli uasis fictilibus inscripti." *Corpus inscriptionum latinarum (CIL)*, Ed. K. Zangemeister, IV: 171-172.
- Sciarra, B. 1972. "Ricerche in Contrada Apani, Agro di Brindisi." *Recherches sur les amphores Romaines. Actes du Colloque de Rome (4 mars 1971)*, 29-34. Rome: d'École Française de Rome.
- Scorpan, C. 1975. "Ceramica romano-bizantină de la Sacidava." *Pontica* 8: 263-313.
- Scorpan, C. 1977. "Contribution à la connaissance de certains types ceramiques romano-byzantins (IVe-VIIe siècles) dans l'espace istro-pontique." *Dacia* 21: 269-297.
- Shaptsev, M.S. 2016. "Ekonomicheskiye svyazi varvarskogo naseleniya severozapadnogo Kryma Vo II v. do n.e. - Nachale II v. n.e. Po Amfornoy Tare I Krasnolakovoy Keramike." *Problemy istorii, fi logii, ku 'tury*, 2: 163-178.
- Sherk, R.K. 1955. "The 'Inermes Province' of Asia Minor." *AJP* 76: 400-414.
- Slane, K.W. 1990. *The Sanctuary of Demeter and Kore, The Roman Pottery and Lamps*. Corinth Vol. XVIII, II, Princeton: The American School of Classical Studies.

- Slattery, D.J.G. 1987. "Urartu and Black Sea Colonies: An Economic Perspective." *Al-Rafidan* VIII: 1-30.
- Smokotina A.V. 2015. "The import of LR 1 amphorae into Bosphorus." *Per Terram, Per Mare. Seaborne Trade and the Distribution of Roman Amphorae in the Mediterranean*, Ed. S. Demesticha, 121-136. Uppsala: Åströms Förlag.
- Smokotina A.V. 2016. "Late Roman Amphorae from Tyritake." *RCRFActa* 44: 715-724.
- Stanescu, R.O. 2018. "Amphorae ex Aegysso. Fragments from Older Excavations." *Peuce* XVI: 205-226.
- Sucevenau, A. 1982. *Histria VI. Les Thermes Romains*. Paris: Boccard.
- Swan, V.G. 2009. "Dichin (Bulgaria): The Destruction Deposits and the Dating of Black Sea Amphorae in the Fifth and Sixth Centuries A.D." *PATABS I. Production and Trade of Amphorae in the Black Sea: Actes de la Table Ronde internationale de Batoumi et Trabzon, 27-29 Avril 2006*, Eds. D. Kassab-Tezgör ve N. Inaishvili, 107-118. Paris: Institut Français d'Études Anatoliennes.
- Şenol, A.K. 2000. "İskenderiye Kazılarında Ele Geçen Amphoralar Işığında Kentin Roma Dönemi Şarap, Zeytinyağı, Salamura, Balık ve Sos Ticareti." Doktora Tezi, Ege Üniversitesi.
- Şenol, A.K. 2003. *Marmaris Müzesi Ticari Amphoraları*. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı DÖSİMM Basımevi.
- Şenol, A.K. 2009. *AETAM'da (Arslan Eyce Tasucu Amphora Müzesi) Bulunan Ticari Amphoralar ve Akdeniz'de Ticaretin İzleri*. Silifke: Taşeli Matbaacılık.
- Şenol, A.K. 2015. "Smyrna Kazılarında 2007-2011 Yılları Arasında Bulunan Ticari Amphoralar." *Smyrna/İzmir Kazı ve Araştırmaları Çalıştay Bildirileri I*: 243-256.
- Şenol, A.K. ve G. Cankardeş-Şenol, 2003. "Commercial Ties of Cilicia by Means of Hellenistic and Roman Amphorae." *Olba* VII: 119-143.
- Talbert, R.J.A. (Ed.) 2000. *Barrington Atlas of the Greek and Roman World*. Princeton: Princeton University Press.
- Tamer, D. 2022. "Pontos Bölgesi Cıngirt Kayası (Ordu-Fatsa) Yerleşimi Seramik Buluntuları." Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi.
- Tamer, D. ve E. Tamer. 2024. "Syedra Sütunlu Caddedeki Bir İşlikten Geç Roma Dönemine Ait Seramikler." *SRMKA Seramik Araştırmaları Dergisi*, (Baskıda).
- Tatlıcan, İ., D. Kassab-Tezgör, ve H. Özdaş. 1998. "Sinop'ta Sualtı Çalışmaları." *Müze Kurtarma Kazıları Semineri* 9: 335-342.
- Tchernia, A. 1986. "Amphores et Textes: Deux Exemples." *Recherches sur les Amphores Grecques* Supplement XIII, Eds. J. Y. Empereur ve Y. Garlan, 31-36. Paris: École Française d'Athènes.
- Tekkök, B., S. Wallrodt, C. Gündem ve B.C. Rose. 2001. "Two Roman Wells in the Lower City of Ilion. Quadrats C29 and w28." *Studia Troica* 11: 343-382.
- Tekocak, M. ve L. Zoroğlu. 2013. "Kelenderis'te Bulunan Bir Grup Roma Dönemi Ticari Amphorası ve Düşündürdükleri." *Olba* XXI: 109-140.
- Tiurin, M., A.F Lippenko ve I. Makaev. 2020. "Sredizemnomorskiy Pozdneellinisticheskiy Amfornyy Import V Nizhnem Techenii R. Bel'bek." *Istoricheskiye, Kul'turnyye*,

Mezhnatsional'nyye, Religioznyye I Politicheskiye Svyazi Kryma So Sredizemnomorskim Regionom I Stranami Vostoka. IV mezhdunarodnaya nauchnaya konferentsiya (Sevastopol, 6-10 oktyabrya 2020 g.), Ed. A. D. Vasil'yev, 204-212. Moskva: Materialy Konferentsii.

- Tomber, R. ve D. Williams, 1986. "Late Roman Amphorae in Britain - Study Group for Roman Pottery." *Journal of Roman Pottery Studies* 1: 43-54.
- Tomber, R. ve D. Williams, D. 2000. "Egyptian Amphorae in Britain and the Western Provinces." *Britannia* 31: 41-54.
- Tomlin, R.S.O. 1992. "The Roman "carrot" amphora and its Egyptian provenance." *JEA* 78: 307-312.
- Topoleanu, F. 2000. *Ceramica Romană și Romano-Bizantină de la Halmyris (sec. I - VII d.Ch.)*. Romanian: Tulcea.
- Tsaravopoulos, A.N. 1986. "H archaia polei teis Chiou." *Horos* 4: 124-44.
- Tuna, N., J.Y. Emperur, M. Picon ve E. Doğer. 1987. "Rapport préliminaire de la prospection archéologique turco- française des ateliers d'amphores de Reşadiye-Kiliseyani, sur la péninsule de Datça. (15 juillet-3 août 1986)." *Anatolia Antiqua* 1: 47-52.
- Ushakov, S.V., I.I. Makayev ve Y.V. Strukova. 2010. "Tsisterny I Kolodtsy Antichnogo I Vizantiyskogo Goroda: Konstruktsiya, Kompleksy Nakhodok I Khronologiya (Na Primere Xcvii Kvartala Severo- Vostochnogo Rayona Khersonesa." *Sugdeyskiy Sbornik*, Vyp. IV: 494-511.
- Uzhentsev, V.V. 2001. "Kalos Limen v I v.do. n.e. nachale II v.n.e (obshchiy obzor po materialam raskopok 1988-1998 gg." *Pozdnyye Skify Kryma*: 156-166.
- Uzhentsev, V.V. ve V.Y. Yurochkin. 1998. "Amfory s voronkovidnymgorlom iz prichernomor'ya." *Hersonesskiy Sbornik* 9: 100-109.
- Van Alfen, P. G. 1996. "New Light on the 7th c. Yassı Ada Shipwreck: Capacities and Standard Sizes of LRA 1 Amphoras." *JRA* 9, 189-213.
- Van Doorninck F.H. Jr. 1989. "The Cargo Amphoras on the 7th Century Yassı Ada and 11th Century Serçe Limanı Shipwrecks: Two Examples of a Reuse of Byzantine areas Transport Jars." *BCH Suppl.* XVIII: 247-257.
- Vipard, P. 1995. "Les amphores carottes (forme Schone-Mau XV). État de la question." *SFECAG: Société Française de l'Étude de la Céramique Antique de la Gaule*: 51-77.
- Vlasov V., A. Smokotina ve I. Khrapunov. 2011. "Kul'turnyy sloy na mogil'nike Neyzats." *Issledovaniya mogil'nika Neyzats. Sbornik nauchnykh statey*: 179-249.
- Vlasov, V., A. Smokotina ve I. Khrapunov. 2013. "The Cultural Layer Overlying the Cemetery of Neyzats." *Exploring the Cemetery of Neyzats: Collected Papers*, Ed. I. Khrapunov, 191-269. Kristiansand: Dolya Publishing House.
- Vnukov, S.Y. 2000. "Psevdokosskiye Amfory Prichernomorya." *Rossiyskaya Arkheologiya* 4: 54-63.
- Vnukov, S.Y. 2003. *Prichernomorskie amfory I v. do n.e. - II v. n.e. (Morfologiya)*. Moscow: Institut Arkheologii Rossiyskoy Akademii Nauk.
- Vnukov, S.Y. 2004. "Pan-Roman Amphora Types Produced in the Black Sea Region." *Transport Amphorae and Trade in the Eastern Mediterranean*, Eds. J. Eiring ve J. Lund, 407-415. Acts of the International Colloquium at the Danish Institute at Athens, September 26-29, 2002. Aarhus: Aarhus University Press.

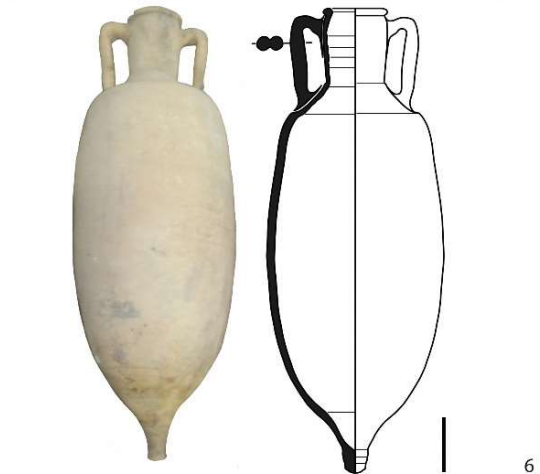
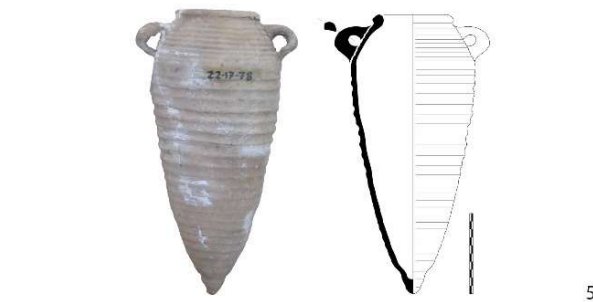
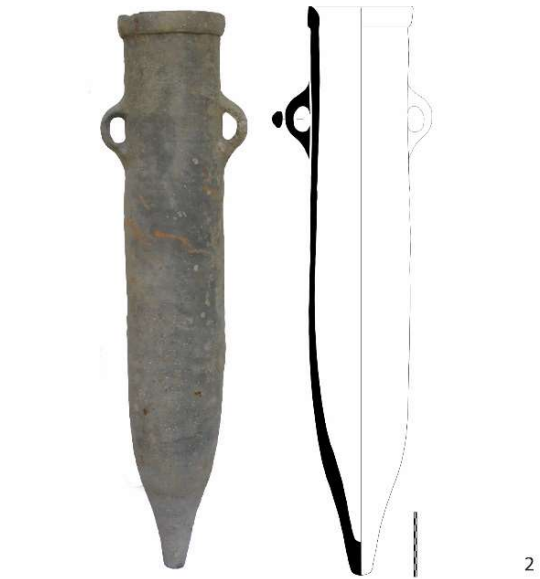
- Vnukov, S.Y. 2013a. "Amfory rimskogo vremeni gorodishcha Kara-Tobe." *Drevnosti Bospora*, 17: 21-54.
- Vnukov, S.Y. 2013b. "Potrebleniye vina pozdnimi skifami Severo-Zapadnogo Kryma." Eds. N. P. Grintser, M.A. Rusanov, L.Y. Kogan, G.S. Starostin ve N. Yu-Chalisova, 79-86. Moskva: Orientalia et Classica L.
- Vnukov, S.Y. 2016. "Pozdneellinisticheskie amfory gorodishcha Kara-Tobe v Krymu." *Drevnosti Bospora* 20: 90-121.
- Vnukov, S.Y. 2017. "Overseas trade in the Black sea Region and the Formation of the Pontic Market from the First Century BCE to the Third Century CE." *The Northern Black Sea in Antiquity: Networks, Connectivity and Cultural Interactions*, Ed. V. Kozlovskaya, 100-138. Cambridge: Cambridge University Press.
- Waksman, S.Y., Y. Morozova, S. Zelenko ve M. Çolak. 2014. "Archaeological and Archaeometric Investigations of the Amphorae Cargo of a Late Roman Shipwreck Sunk Near the Cape of Plaka (Crimea, Ukraine)." *LRCW 4. Archaeology and Archaeometry, The Mediterranean: a market without frontiers*, Eds. N. Poulou Papadimitriou, E. Nodarou ve V. Kilikoglou, 919-929. BAR-International Series 2616 (I): Oxford: Archaeopress.
- Ward, C. 2012. "Four Ships of Late Antiquity in the Black Sea." *Sinope. The Results of Fifteen Years of Research. Ancient Civilizations from Scythia to Siberia* 16 (2010), Ed. D. Kassab-Tezgör, 189-198. Leiden: Brill.
- Will, E.L. 1970. "Les timbres amphoriques latins." *L'île de la Maison des Comédiens*, Eds. P. Bruneau, C. Vatin, U. Bezerra de Meneses, G. Donnay, E. Lévy, A. Bovon, G. Siebert, V. Grace, M. Savvastianou-Pétropoulakou, E. Lyding-Will, T. Hackens, *Délos* 27: 383-386.
- Williams, C. 1989. *Anemurium, The Roman and Early Byzantine Pottery. The Excavations at Anemurium in Rough Cilicia*. Wetteren: Pontifical Institute of Mediaeval Studies.
- Williams, C. 2005. "Late Roman Amphora 1: a Study of Diversification." *Halicarnassian Studies III, Trade Relations in the Eastern Mediterranean from the Late Hellenistic Period to Late Antiquity: The Ceramic Evidence*, Eds. M.B. Briese ve L.E. Vaag, 157- 168. Denmark: University Press of Southern Denmark.
- Wolff, S.R. 2004. "Punic amphoras in the Eastern Mediterranean." *Transport Amphorae and Trade in the Eastern Mediterranean. Acts of the International Colloquium at the Danish Institute at Athens, September 26-29, 2002*, Eds. J. Eiring ve J. Lund, 451-547. Aarhus: Aarhus University Press.
- Zeest, I.B. 1960. *Keramicheskaya tara Bospora, Materialy i issledovaniya po arheologii SSSR* 83. Moskva: Book on Demand Ltd.
- Zemer, A. 1978. *Storage Jars in Ancient Sea Trade*. Haifa: National Maritime Museum.
- Zervoudaki, H. 1985. "Efori Klasikon Arkhaiotiton Dodekaneson." *ArchDelt* 40: 396-406.

Elektronik Kaynaklar:

https://penelope.uchicago.edu/Thayer/E/Roman/Texts/Procopius/Buildings/3*.html
(Sayfa Erişim Tarihi: 15.01.2024)

Digital Atlas of the Roman Empire. © 2020 (<https://imperium.ahlfeldt.se/>) (Sayfa Erişim Tarihi: 28.02.2024)

Levha 1

7

8

9

10

11

12

13

Levha 3

